

Gemeente
Haarlem

Actieprogramma Circulaire Economie 2023 t/m 2025

Inhoud

Samenvatting	3	2.4. Voedsel Op weg naar een circulair voedselsysteem	20
1. Waarom een actieprogramma Circulaire Economie?	4	2.4.1. Wat heeft de meeste impact?	20
1.1. Haarlem wil versnellen en opschalen	4	2.4.2. Wat betekent dit in de praktijk?	22
1.2. Onze grondstoffen raken op	5	2.5. Consumptiegoederen Op weg naar een circulaire consumptiemaatschappij	25
1.3. Samenwerking is nodig voor opschaling	6	2.5.1. Wat heeft de meeste impact?	25
1.3.1. Samen met de MRA	6	2.5.2. Wat betekent dit in de praktijk?	27
1.3.2. Samen met het Rijk	6	3. Randvoorwaarden voor een circulaire economie	28
2. Actielijnen	7	3.1. Samen met de stad	28
2.1. Eigen organisatie Op weg naar een duurzame organisatie	8	3.2. Samen met de regio en Europa	29
2.1.1. Wat heeft de meeste impact?	8	3.3. Het belang van een sociale transitie	30
2.1.2. Wat betekent dit in de praktijk?	10	3.4. Het belang van een financiële transitie	30
2.2. Bouw Op weg naar een circulaire bouwconomie	12	3.5. Overige randvoorwaarden	31
2.2.1. Wat heeft de meeste impact?	12	4. Beleid, capaciteit en middelen	32
2.2.2. Wat betekent dit in de praktijk?	14	4.1. Capaciteit en middelen	32
2.3. Textiel Op weg naar een circulaire textielketen	16	4.2. Link naar bestaand beleid	32
2.3.1. Wat heeft de meeste impact?	16	Colofon	33
2.3.2. Wat betekent dit in de praktijk?	18		

Samenvatting

In een circulaire economie kunnen grondstoffen steeds opnieuw gebruikt worden en wordt verspilling zo veel mogelijk voorkomen. We gebruiken grondstoffen voor voedsel, kleding en spullen, maar ook om te bouwen, reizen en wonen.

De winning en verwerking van grondstoffen veroorzaakt 90% van het mondiale biodiversiteitsverlies, 90% van de waterschaarste en 50% van de broeikasgas-emissies. Als iedereen dezelfde grondstofvoetafdruk als een gemiddelde Nederlander zou hebben zijn er op dit moment 3,6 aardbollen nodig. Dit moet anders.¹

Als we geen vlees eten scheelt dit 66% van de impact die ons voedsel heeft op het klimaat.² Een spijkerbroek minder scheelt 8000 liter water³ en het gebruik van een tweedehands telefoon scheelt 85% van de impact omdat er een telefoon minder geproduceerd hoeft te worden.⁴

Sociale transitie: Iedereen doet mee

Iedereen moet mee kunnen doen in de transitie naar een circulaire economie. Dit is niet vanzelfsprekend. Als we in het gebruik van onze grondstoffen binnen de grenzen van de aarde blijven maar grondstoffen daardoor niet voor iedereen toegankelijk zijn creëren we een nieuw probleem. Eerlijker omgaan met welvaart moet daarom een focuspunt zijn in een circulaire economie.

Financiële transitie: Brede Welvaart

Onze huidige innovatiemodellen zijn gericht op snelle groei in plaats van systeemverandering. In een circulaire economie is er eerlijke handelingsruimte voor duurzaam en circulair ondernemen. Dit betekent onder andere dat we onze welvaart niet lang er meten met het Bruto Binnenlands Product, maar aan Brede Welvaart, met aandacht voor behoud van natuurlijke hulpbronnen en rechten voor mens en dier.

Het belang van bewustwording

Zonder bewustwording geen gedragsverandering. Om de transitie te laten slagen hebben we iedereen nodig. Haarlem neemt ondernemers, bewoners en samenwerkingspartijen mee om draagvlak te creëren om als maatschappij veranderingen door te voeren ten behoeve van de leefbaarheid van de samenleving.

Doelen t/m 2025

Eigen organisatie

- ✓ Duurzaamheidsdoelen zijn opgenomen in de Duurzaamheidsbegroting
- ✓ 50% van de inkoop van producten, goederen en diensten is circulair
- ✓ 50% van de Grond Weg en Waterwerken (GWV) wordt circulair uitgevraagd
- ✓ Haarlem is gecertificeerd op trede 5 van de CO₂-prestatieladder

Bouw

- ✓ 20% van de woningbouw in de MRA is in Houtbouw gerealiseerd (Green Deal Houtbouw)
- ✓ 50% van externe bouwprojecten heeft inzichtelijke materiaalstromen
- ✓ Werken aan grondstoffenhub met onderhoudspartners
- ✓ Realisatie circulaire bouwmarkt i.s.m. ondernemers uit de regio

Textiel

De gemeente heeft 30% van de Haarlemmers en ondernemers bereikt via projecten en campagnes over een circulaire textielketen:

- ✓ Minder textiel en van betere kwaliteit
- ✓ Meer hergebruik en recycling
- ✓ Meer gescheiden inzameling van textiel

Voedsel

De gemeente heeft 30% van de Haarlemmers en ondernemers bereikt via projecten en campagnes over een circulair voedselsysteem:

- ✓ Meer plantaardig voedsel
- ✓ Zo lokaal mogelijk produceren en consumeren
- ✓ Voorkomen en verminderen van voedselverspilling

Consumptiegoederen

De gemeente heeft 30% van de Haarlemmers en ondernemers bereikt via projecten en campagnes over een circulaire consumptie maatschappij:

- ✓ Bewust en lokaal consumeren
- ✓ Hergebruik van spullen
- ✓ Aandacht voor repareren, delen, ruilen en lenen

Haarlem wil versnellen en opschalen

Om in 2040 een circulaire stad te zijn is het nodig om te versnellen, intensiveren en op te schalen. Haarlem focust zich op vijf actielijnen: voedsel, textiel, consumptiegoederen, bouw en eigen organisatie. Per actielijn is gedefinieerd waar het probleem zit, welke acties de meeste impact hebben en welke rol Haarlem pakt om een positieve bijdrage te leveren aan de circulaire transitie van de keten.

Samen met de stad, de regio, het Rijk en Europa

Circulariteit gaat over een hele keten. Deze systeem- en gedragsverandering houdt niet op bij de grenzen van Haarlem. Daar is samenwerking voor nodig:

- Haarlem zet samen met de stad circulaire projecten op en stimuleert initiatieven en ondernemers om gezamenlijk te versnellen.
- Haarlem is actief betrokken bij de inzet op circulaire economie vanuit de MRA, onder meer als bestuurlijk trekker.
- Circulariteit is lastig te meten. In 2023 ontwikkelt het Rijk een landelijk monitoringskader waar Haarlem op zal aansluiten.
- Haarlem heeft actieve samenwerkingsverbanden in Europa en intensificeert de inzet van lobby.

1 [Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030, Rijksoverheid](#)

2 Babette Porcelijn, De verborgen impact, 2016, Volt

3 [Reshare, Denim Deal](#)

4 Babette Porcelijn, De verborgen impact, 2016, Volt

1. Waarom een actieprogramma Circulaire Economie?

In een circulaire economie kunnen grondstoffen steeds opnieuw gebruikt worden en wordt verspilling zo veel mogelijk voorkomen.

We gebruiken grondstoffen voor ons voedsel, onze kleding en onze spullen, maar ook om te bouwen, reizen en wonen. Dit heeft negatieve gevolgen voor het klimaat, de biodiversiteit, de leefomgeving en gezondheid van mensen overal op de wereld. Dit moet anders. Als we geen vlees eten scheelt dit 66% van de impact die ons voedsel heeft op het klimaat.⁵ Een spijkerbroek minder scheelt 8000 liter water⁶ en het gebruik van een tweedehands telefoon scheelt 85% van de impact omdat er een telefoon minder geproduceerd hoeft te worden.⁷

1.1. Haarlem wil versnellen en opschalen

Om in 2040 een circulaire stad te zijn is het nodig om te versnellen intensiveren en op te schalen. In de Routekaart Duurzaamheid, transitiepad ketenverantwoordelijkheid, zijn doelen gesteld die aangeven wat hier minimaal voor nodig is. De acties in dit actieprogramma geven concreet aan hoe Haarlem de komende jaren met deze doelstellingen aan de slag gaat.

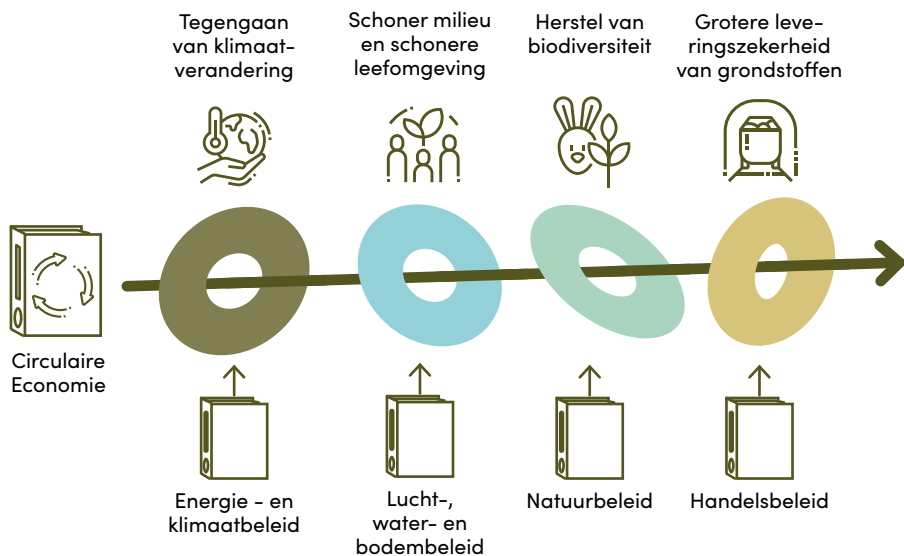
De gemeente Haarlem intensificeert circulariteit in haar eigen bedrijfsvoering. We borgen circulariteit in onze duurzaamheidsbegroting en in 2030 is onze

⁵ Babette Porcelijn, De verborgen impact, 2016, Volt

⁶ Reshare, Denim Deal

⁷ Babette Porcelijn, De verborgen impact, 2016, Volt

Positionering circulaire economie ten opzichte van maatschappelijke opgaven en andere beleidsthema's

Bron: PBL; bewerking IenW

inkoop 100% circulair. Haarlem zet in op lokaal en hoogwaardig hergebruik van reststromen en maakt afspraken met onderhoudspartners over hergebruik van materialen. Daarnaast gaat Haarlem intensief aan de slag met bouw en consumptiegoederen. We borgen circulariteit in aanbestedingseisen van eigen bouwopgaven en stimuleren ondernemers en inwoners actief om circulaire keuzes te maken bijeen verbouwing, bijvoorbeeld door hergebruik van materialen.

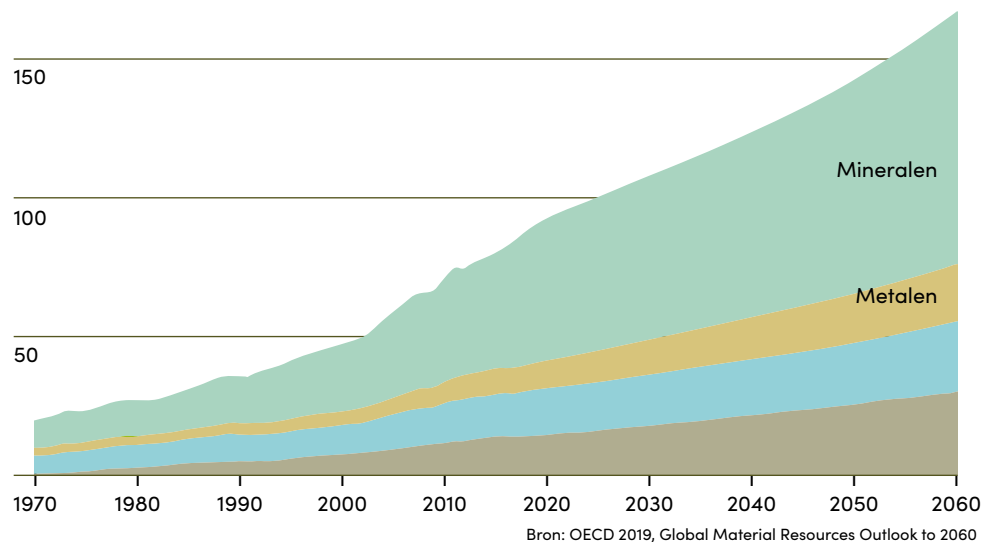
Voor voedsel en textiel gaan we voor schaalvergroting. Onder andere in de City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving en het Europese project Cities 2030. Haarlem werkt intensief samen met de Koplopergroep Circulaire Restaurants, onder

andere aan het stimuleren van plantaardig voedsel, waar mogelijk geproduceerd en geconsumeerd in Nederland. Samen met de Koplopergroep Circulair Textiel, bewoners en lokale partners werken we aan meer gescheiden inzameling en lokaal hergebruik van Haarlems textiel. Om gedragsverandering te stimuleren wil Haarlem meer gebruik maken van campagnes. Haarlem zet samen met de stad circulaire projecten op en stimuleert initiatieven en ondernemers om gezamenlijk te versnellen. Haarlem werkt intensief samen met lokale partners, de regio, MRA en Europa om schaalvergroting te realiseren. Per actielijn wordt de rol van Haarlem verder gedefinieerd, gerelateerd aan het desbetreffende onderwerp.

Mondiaal grondstoffengebruik - Realisatie t/m 2017

200 gigaton

Het grondstoffengebruik is wereldwijd toegenomen en blijft naar verwachting ook de komende decennia nog sterk groeien

1.2. Onze grondstoffen raken op

Onze grondstoffen raken op en het aantal mensen op de planeet blijft groeien. Dit is geen houdbaar systeem. Als mens zijn we afhankelijk van de natuur. De natuur produceert grondstoffen die we voor van alles om ons heen gebruiken.

Onze economie is van de natuur afhankelijk. Als we meer grondstoffen gebruiken dan de natuur kan produceren en we meer afvalstoffen creëren dan de natuur voor ons kan verwerken, brengt dat onze economie, ons leven en onze gezondheid in gevaar.⁸ De hoeveelheid grondstoffen die we gebruiken is sinds 1970 wereldwijd meer dan verdrievoudigd. Naar verwachting verdubbelt dit gebruik nog tussen

⁸ Noodzaak van een circulaire economie, Rijksoverheid / Kennisplatform Circulaire Economie, Circularities / Integrale Circulaire Economie Rapportage 2023, PBL

nu en 2060, door een toename in bevolkings- en welvaartsgroei. De winning en verwerking van grondstoffen veroorzaakt 90% van het mondiale biodiversiteitsverlies, 90% van de waterschaarste en 50% van de broeikasgasemissies.⁹ Als iedereen dezelfde grondstofvoetafdruk als een gemiddelde Nederlander zou hebben zijn er op dit moment 3,6 aardbollen nodig. Die hebben we niet. Dit betekent dat het milieu en mensen elders de rekening betalen voor de manier waarop wij met grondstoffen omgaan.

Het is noodzakelijk dat producten en materialen herbruikbaar zijn en dat we geen afval creëren. Hele productketens zullen moeten veranderen. Er zal minder geproduceerd en geconsumeerd moeten worden. Niet economische groei, maar brede welvaart staat voorop, met oog voor welzijn, duurzaamheid en gelijkheid.

Met het coalitieakkoord Actie! heeft Haarlem gekozen voor een intensivering van de inzet op deze transitie. Dit actieprogramma zet onder elkaar wat er de komende jaren nodig is om de circulaire economie in Haarlem op te schalen om de doelstelling van een Circulaire Stad in 2040 vorm te geven.

1.3. Samenwerking is nodig voor opschaling

Circulariteit gaat over een hele keten. Deze systeem- en gedragsverandering houdt niet op bij de grenzen van Haarlem. Grondstoffen worden meestal elders gewonnen en de milieufootprint van

een product wordt nog niet meegerekend in de prijs van een product. Haarlem heeft geen invloed op de hele keten maar Haarlem heeft wel invloed op delen hiervan en zet zich in om de keten zo lokaal mogelijk te sluiten. Daar is samenwerking voor nodig, zowel met de MRA als het Rijk. In hoofdstuk 2 en 3 gaan we verder in op samenwerkingen met bewoners, initiatiefnemers, ondernemers en lokale partners per actielijn.

1.3.1. Samen met de MRA

In de economisch krachtige regio MRA kunnen we gezamenlijk verschil maken.

Haarlem is actief betrokken bij de inzet op circulaire economie vanuit de MRA, onder meer als bestuurlijk trekker van het programma.

In de MRA zijn bestuurlijke afspraken gemaakt, deze zijn door Haarlem onderschreven. Het gaat om afspraken op het gebied van:

- Circulaire inkoop, onder andere in de openbare ruimte.
- Circulaire bouw en het gebruik van houtbouw.
- Circulair textiel.

Deze afspraken implementeert Haarlem als deelnemende gemeente.

De afspraken worden in de actielijnen beschreven, de uitvoering hiervan sluit aan op de MRA uitvoeringsagenda Circulaire Economie 2023.

1.3.2. Samen met het Rijk

In het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030 zoekt het Rijk een betere aansluiting tussen het klimaatbeleid en circulariteit.

De landelijke richtinggevende doelstelling is een reductie van de grondstoffenvoetafdruk, dit betekent 50% minder gebruik van primaire abiotische grondstoffen in 2030. Nederland wil in 2050 volledig circulair zijn. De milieueffecten van grondstoffen-gebruik in een circulaire economie, dus van alle Nederlandse productie en consumptie, vallen dan binnen de 'planetaire' grenzen.¹⁰ Haarlem heeft de doelstelling om tien jaar eerder, in 2040, een circulaire stad te zijn. Haarlem is daarmee ambitieus en heeft een voorbeeldfunctie. Dit vraagt om een forse inzet van de organisatie en de stad.

Monitoring

Circulariteit is op dit moment nog lastig te meten. Circulariteit meten in een lineair systeem betekent dat het ergens moet worden afgebakend en daarvoor altijd een deel van de keten wordt gemist. Het Planbureau van de Leefomgeving ontwikkelt sturings- en monitoringsinstrumentarium voor circulaire Economie.¹¹ In 2023 wordt door het Rijk een landelijk monitoringskader ontwikkeld waar Haarlem op zal aansluiten.

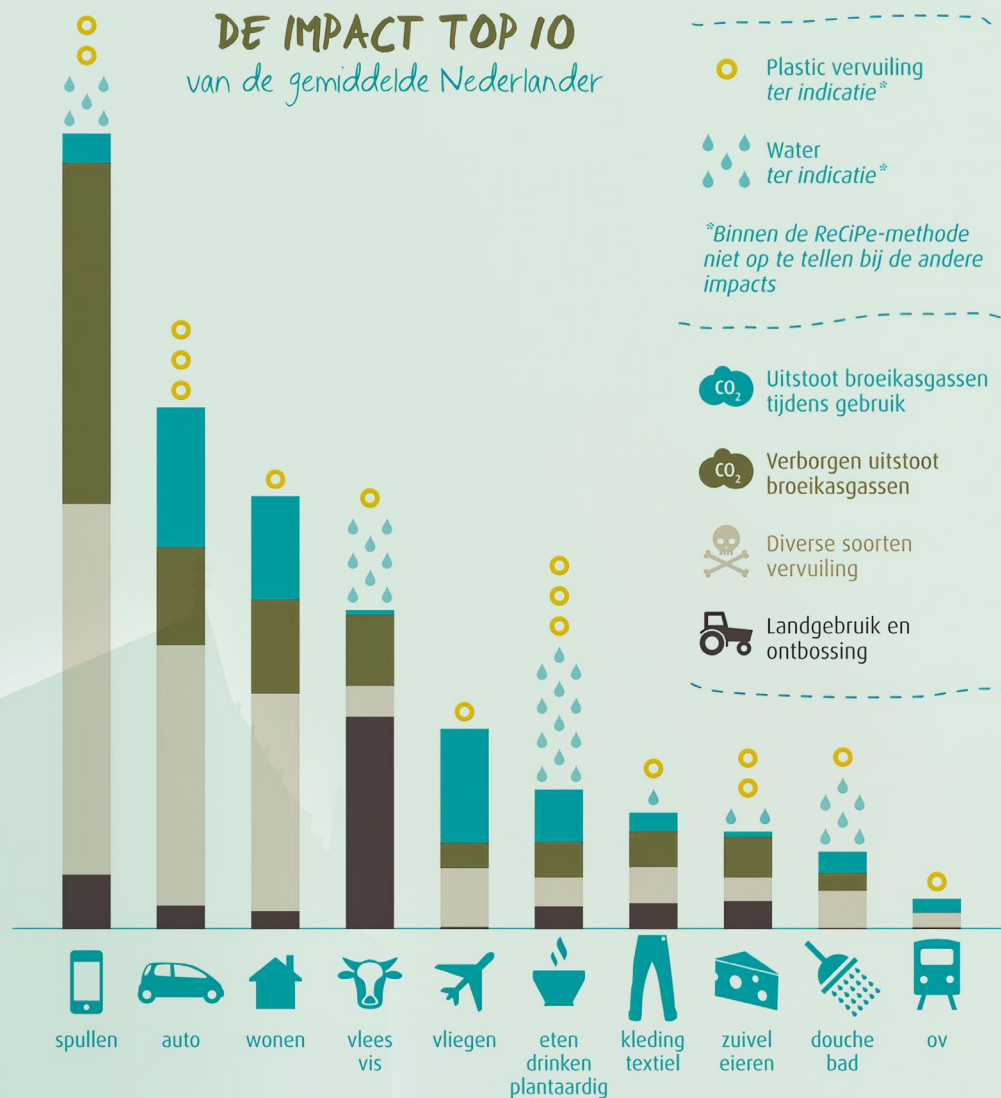

⁹ Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030, Rijksoverheid

¹⁰ Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030, Rijksoverheid

¹¹ Werkprogramma Monitoring en Sturing Circulaire Economie, PBL

2. Actielijnen

Bron: Babette Porcelijn, De verborgen impact, 2016, Volt

Op basis van de Routekaart Duurzaamheid van Haarlem en de waardeketen van het Rijk kiest Haarlem voor inzet op vijf kernthema's.

Uitgewerkt in de volgende actielijnen:

1. **Eigen organisatie:** op weg naar een duurzame en circulaire organisatie.
2. **Bouw:** op weg naar een circulaire bouwconomie.
3. **Textiel:** op weg naar een circulaire textielketen.
4. **Voedsel:** op weg naar een circulair voedselsysteem.
5. **Consumptiegoederen:** op weg naar een circulaire consumptiemaatschappij.

Deze kernthema's gaan over grote, vervuilende ketens waarin Haarlem door actief samen te werken met ondernemers, bewoners, kennisinstellingen en andere overheden een positieve invloed kan uitoefenen. De actielijnen zijn opgesteld naar mate van invloed. Van Eigen organisatie (veel invloed) naar Consumptiegoederen (bewustwording en gedragsverandering). Per actielijn is gedefinieerd waar het probleem zit, welke acties de meeste impact hebben en welke rol Haarlem pakt om een bijdrage te leveren aan de circulaire transitie van de keten.

CE Delft heeft in opdracht van Babette Porcelijn (Think Big Act Now) onderzoek gedaan naar de gemiddelde impact van een Nederlander¹². Van de uitkomsten zijn infographics gemaakt. Deze zijn in dit actieprogramma gebruikt om de impact van de verschillende actielijnen inzichtelijk te maken.

¹² Top 10 milieubelasting gemiddelde Nederlandse consument, CE Delft

2.1. Eigen organisatie | Op weg naar een duurzame organisatie

De gemeente Haarlem heeft ambitieuze doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. Circulariteit is daar een onderdeel van. Het geven van het goede voorbeeld is noodzakelijk om met partners aan de slag te gaan. Door het gebruik van minder grondstoffen, schonere energiebronnen en het aanleggen van een veilige en groene leefomgeving blijft Haarlem een stad waar in de toekomst kan worden geleefd, gewerkt en gerecreëerd.

Wat is een duurzame organisatie?

Een duurzame organisatie is zich bewust van de impact (negatief en positief) van zijn handelen en probeert deze impact structureel positief te veranderen. Dit betekent dat bij elke beleid- en investeringsbeslissing duurzaamheid (energietransitie, circulaire economie, klimaatadaptatie) wordt betrokken.

2.1.1. Wat heeft de meeste impact?

Haarlem koopt jaarlijks voor 350 miljoen producten en diensten in. Bij de inkoop van werken, goederen en diensten heeft Haarlem grote invloed op de mate van circulariteit of herkomst. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot het verduurzamen van de leverancier en haar producten en diensten. Met ons inkoopvolume voert Haarlem directe invloed uit op leveranciers en hun toeleveranciers om daarmee de circulaire economie (in de regio) aan te jagen. In 2025 koopt Haarlem 50% circulair in.

Duurzame producten, werken en diensten vergen een andere aanpak in de begroting en

bij investeringsbeslissingen. Daarom worden processen en methoden geanalyseerd en herzien om duurzaamheid mee te laten wegen bij alle investeringsbeslissingen.

Binnen een duurzame organisatie werken medewerkers in een inspirerende omgeving met de mogelijkheden om hun kennis op peil te houden. Nieuwe duurzame initiatieven worden aangemoedigd.

Eigen organisatie: Op weg naar een duurzame organisatie

In een duurzame organisatie wordt duurzaamheid bij elke beleids- en investeringsbeslissing meegewogen (energietransitie, circulaire economie, klimaatadaptatie).

Acties 2023 t/m 2025

Doel 2025

Acties 2023 t/m 2025

Duurzaamheidsdoelen worden onderdeel van de **Duurzaamheidsbegroting**:

- Ø Bij elke beleids- en investeringsbeslissing wordt duurzaamheid meegewogen
- Ø Milieu afdruk en CO₂-afdruk van het fysieke domein wordt bepaald
- Ø Milieubelasting wordt gekwantificeerd bij projecten

Grondstoffen worden lokaal verwerkt en hergebruikt:

- Ø Haarlemse stadsbomen worden zoveel mogelijk hoogwaardig en waar mogelijk lokaal verwerkt
- Ø Gebruik van circulaire verkeersborden wordt opgeschaald (start kenaupark)
- Ø Er wordt gebruikt gemaakt van moeilijk recyclebaar plastic voor straatmeubilair, dit doet de gemeente vanuit inkoop voor minstens één project (MRA afspraak)

- Ø Duurzaamheidsdoelen zijn opgenomen in de Duurzaamheidsbegroting
- Ø 50% van de inkoop van producten, goederen en diensten is circulair
- Ø 50% van de Grond Weg en Waterwerken (GWW) wordt circulair uitgevraagd
- Ø Haarlem is gecertificeerd op trede 5 van de CO₂-prestatieladder

Leerprogramma Duurzaamheid:

- Ø De organisatie wordt opgeleid via het leerprogramma Duurzaamheid

Intensiveren circulariteit in eigen bedrijfsvoering:

- Ø Inkoop van producten, goederen en diensten wordt 50% circulair uitgevraagd (MRA afspraak)
- Ø Meer lokaal en plantaardig voedsel, inzet op 65% plantaardig en 35% dierlijk
- Ø Invoer herbruikbare bekken, zo lokaal mogelijk
- Ø Keukenafval wordt gescheiden en lokaal verwerkt
- Ø Verbeteren afvalscheiding op eigen locaties

Circulaire principes subsidies:

- Ø Circulaire principes worden opgenomen bij het toekennen van subsidies

Wat is een duurzame organisatie?

- Ø 100% circulaire inkoop
- Ø Duurzaamheid is onderdeel van de begroting en investeringsbeslissingen
- Ø Bedrijfsvoering is circulair
- Ø Haarlemse grondstoffen worden lokaal (her)gebruikt

Samenwerking en kennisdeling 2023 t/m 2025:

- Ø Haarlem versterkt positie binnen landelijke netwerken
- Ø Structurele landelijke en Europees gerichte subsidie strategie op het gebied van circulariteit
- Ø Verbonden partijen hebben een rapportageplicht over hun duurzaamheidsdoelen
- Ø Haarlem leert van Europese voorbeelden en implementeert deze waar mogelijk

2.1.2. Wat betekent dit in de praktijk

Vanuit de organisatie is blijvende inzet nodig om het beleid, de processen en monitoring op orde te brengen. Tegelijkertijd wordt de organisatie opgeleid om duurzaam te gaan werken.

Duurzaamheidsbegroting

De gemeente werkt met een raamwerk voor de duurzaamheidsbegroting. Met deze aanpak wordt binnen de planning en control cyclus gerapporteerd over de voortgang van energietransitie. Er wordt gewerkt aan het implementeren van begrotingsinstrumenten zoals de stelpost duurzaamheid en het revoluerend fonds energie. Daarnaast wordt gewerkt aan het meetbaar maken en opnemen van de duurzaamheidsdoelstellingen, zoals circulariteit en klimaatadaptatie. Binnen dit traject wordt de laatste kennis over het meetbaar maken van de Nederlandse en Europese duurzaamheidsdoelstellingen betrokken.

Zo wegen we duurzaamheid bij elke investeringsbeslissing mee. Duurzaamheid wordt daarmee in elke procesopdracht meegenomen. Procesopdrachten worden beoordeeld door het duurzaamheidstoetsteam op aspecten als energietransitie, klimaatadaptatie of circulair materiaalgebruik. In het duurzaamheidstoetsteam zitten experts uit verschillende afdelingen van het fysiek domein.

CO₂ Prestatieladder

De gemeente is gecertificeerd voor de CO₂-prestatieladder (trede 3). De CO₂-voetafdruk van de eigen organisatie is hiermee vastgelegd. Ook worden geplande en genomen maatregelen om de CO₂-uitstoot te verlagen gecontroleerd en beoordeeld door een onafhankelijke auditor. Een

vervolgstap binnen de CO₂-prestatieladder is om door te groeien naar de treden 4 (2024) en 5 (2025). Deze stappen vereisen een grotere inzet binnen de keten. Dit heeft raakvlakken met een circulaire ketenbenadering waarmee we verwachten dat er een wisselwerking ontstaat naar de materiaalstromen die wij veroorzaken. Vastgelegde CO₂ in door gemeente Haarlem toegepaste materialen wordt daarmee onderdeel van het rekenschema wat in de toekomst gebruikt kan worden om de uitstoot van CO₂ ruimte te beperken.

Materialenstromen (in Grond Weg en Waterbouw)

De gemeente wil hergebruik van materialen in bouw en bij werken in de openbare ruimte stimuleren. Materiaalstromen hebben in het fysieke domein de grootste CO₂-voetafdruk en circulaire impact. Hiertoe is het grondstoffenplan opgesteld.

Het grondstoffenplan zorgt ervoor dat er tijdens een groot onderhoudsproject procesmatig gekeken wordt naar het materiaalgebruik. Een onderdeel van het grondstoffenplan is de digitale grondstoffenbank. Met de digitale grondstoffenbank krijgen alle partijen inzicht in het herbruikbare materiaal dat in eerder gerealiseerde projecten is vrijgekomen. Deze digitale grondstoffenbank wordt in de vorm van een app gebruikt door de gecontracteerde aannemers.

Alle partneraannemers en ingenieursbureaus die werken voor de gemeente gaan kennis van circulair GWW delen en vergroten. De uitvragen van de gemeente zijn volgens circulaire principes opgesteld, gebruik makend van: meetsystemen (MKI, GPR), circulaire materialen, materialen paspoort (GBI, DGdialoc), gesloten materiaalstromen en een circulaire begroting. De toepassing van de MilieuKostenIndicator (MKI) bij variantkeuzen wordt

uitgebreid en verwerkt in de duurzaamheidsparagraaf. Haarlem start met pilots voor grondstoffenrechten in projecten in bouw en GWW, om in 2040 een geografisch gesloten materiaalstroom te hebben.

De gemeente onderzoekt de mogelijkheden om te werken met koolstofbudgetten in de openbare ruimte. Een koppeling met de duurzaamheidsbegroting maakt het mogelijk om grip te krijgen op de CO₂-uitstoot bij onderhoud, aanleg en sloop van elementen in de openbare ruimte.

Verbonden partijen

Verbonden partijen worden actief gestimuleerd om Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen een plek te geven in hun bedrijfsvoering. Denk hierbij aan circulariteit, diversiteit en sociale toegankelijkheid. Haarlem vraagt naar voornemens op het gebied van duurzaamheid en er is een rapportageplicht (en norm) aangaande Social Return on Investment (SROI).

Inkoop als strategisch instrument

Haarlem besteedt jaarlijks circa 350 miljoen euro aan inkoop en aanbesteding – van bruggen tot pennen. Strategisch inkopen betekent dat je door de inkoop de markt gaat beïnvloeden. Door circulaire aspecten in de selectie- of gunningscriteria op te nemen, zullen de marktpartijen circulaire producten, werken of diensten moeten leveren waarmee een circulair product en dienst onderdeel wordt van de bedrijfsvoering van de gemeente en de leverancier.

Haarlem wil in 2025 50% circulair inkopen, dit is afgesproken in de intentieverklaring Circulaire Inkopen MRA. Met het ondertekenen van de landelijke Manifest voor Maatschappelijk Verantwoord

Opdrachtgeven en Inkopen wil Haarlem de volgende stap zetten in de richting van het maken van impact en monitoring hiervan. Binnen de gemeente wordt gewerkt met een inkoopkalender. Circulariteit is hier onderdeel van en wordt daarvoor vanaf de start meegenomen in de afspraken met de interne opdrachtgever.

Subsidiestrategie

Met het opstellen van een subsidiestrategie rondom circulaire economie wil Haarlem haar kansen vergroten op het aantrekken van landelijke en Europese subsidies. Hierin wordt opgetrokken met de al bestaande structuren zoals de Urban Agenda.

Leerprogramma Duurzaamheid

Duurzaamheid hoort in alle beleidsthema's en activiteiten van de gemeente. Daarom ontwikkelt Haarlem een leerprogramma duurzaamheid, in samenwerking met HRM en kennisdragers van betrokken afdelingen. De basiskennis over Duurzame Gebiedsontwikkeling, Vastgoed, Duurzame Mobiliteit, Energietransitie, Circulaire Economie en Klimaatbestendigheid wordt verwerkt in modules per domein. Modules bestaan uit micro-learnings, e-learnings of reguliere cursussen en worden beschikbaar gesteld via de Academie Haarlem-Zandvoort.

Samen met Continuering Afvalscheiding (CAS)

Met het Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA) zet Haarlem beleidsmatig in op circulariteit van de huishoudelijke afvalstromen door het verbeteren van het scheidingspercentage en het terugdringen van de hoeveelheid restafval per inwoner. CAS is het vervolg op Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA).

Catering

De gemeentelijke catering is middels de methode Rapid Circular Contracting aanbesteed. Circulariteit was (naast maatschappelijke impact, de smaakbeleving en klanttevredenheid) een belangrijk uitgangspunt. Haarlem versnelt in de transitie van een dierlijk naar plantaardig menu. Haarlem zet in op 65 % plantaardig en 35% dierlijk, op dit moment is het assortiment 50 % dierlijk en 50 % plantaardig. Dit heeft een grote positieve impact op de milieubelasting. Producten zijn hoofdzakelijk uit het seizoen en waar mogelijk biologisch. De soep komt van de verspillingsfabriek waardoor groentes gered worden. De komende jaren intensificeert Haarlem circulariteit in haar catering, onder andere door keukenafval lokaal te verwerken.

Binnen CAS wordt ingezet op de Recyclewagen en de Recycletas waardoor het eenvoudiger wordt om dichtbij huis gescheiden grondstoffen aan te bieden. Daarnaast zet CAS in op afvalpreventie. In actielijn 2 t/m 5 zijn verschillende acties omschreven waarin Haarlem hier gezamenlijk in optrekt.

Samen met de MRA

- **Inkoop (2018):** in 2022 kopen we 10% circulair in, in 2025 50% en in 2030 100%. Het gaat daarbij om de inkoop en de aanbestedingen, waaronder de aanbestedingen openbare ruimte. Haarlem hanteert bij de uitwerking de roadmap Circulair inkopen van de MRA.

- **Bedrijfskleding (2021):** Haarlem heeft bedrijfskleding begin 2021 aanbesteed met behulp van circulaire eisen en criteria. Hiermee sluiten we aan op de afspraak binnen de MRA om bedrijfskleding circulair in te kopen.
- **Aanbesteding openbare ruimte (2021):** Jaarlijks wordt bij ten minste één project rondom inkoop straatmeubilair gebruik gemaakt van moeilijk recyclebaar plastic.

2.2. Bouw | Op weg naar een circulaire bouweconomie

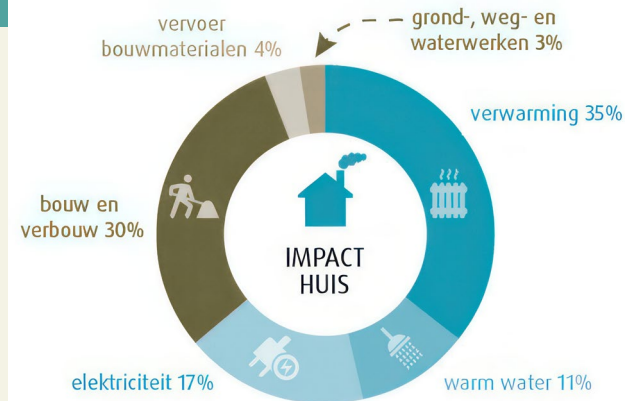
De bouwsector is wereldwijd verantwoordelijk voor 10% van de CO₂-uitstoot. Onze gebouwen bestaan nu nog uit grote hoeveelheden fossiele materialen zoals steen, beton, cement en staal. Het gebruik van primaire grondstoffen moet fors verminderen. De winning, bewerking en het transport van deze materialen hebben een grote impact. Hergebruik en losmaakbaarheid van materialen moet de nieuwe norm worden om een schone, veilige leefomgeving voor toekomstige generaties te behouden.

Wat is een circulaire bouweconomie?

In een circulaire bouweconomie wordt voorzien in de behoefte aan huisvesting en infrastructuur zonder daarbij de draagkracht van de aarde te overschrijden. Er wordt naar de hele keten gekeken. Uitputting van grondstoffen, stikstof, CO₂-uitstoot, vervuiling en biodiversiteitsverlies in de tijd of elders wordt hierin ook meegerekend. Circulair bouwen is een middel om dat doel te bereiken, omdat de uitstoot van CO₂ en stikstof sterk verminderd kan worden bij gebruik circulaire bouwmaterialen en duurzaam transport. De bouw is in dit verband de woning- en de utiliteitsbouw, en de infrastructuur, ook wel bekend als de Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW).¹³

13 Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030, Rijksoverheid

WAAR ZIT DE IMPACT?

Bron: Babette Porcelijn, De verborgen impact, 2017, Volt

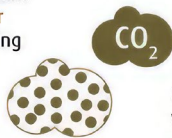
2.2.1. Wat heeft de meeste impact?

- Bouwen kost veel energie en geeft fijnstof en CO₂-uitstoot. Circulaire bouwmaterialen, zoals hout, slaan juist CO₂ op. Haarlem gaat in eigen bouwopgaven uit van het convenant Toekomstbestendige woningbouw MRA. Voor eigen projecten streven we naar niveau Goud. Voor projecten van derden streven we naar minimaal niveau Zilver.
- De impact van een huis zit voor 63% in verwarming, energie en water. Daarom zet de Routekaart Duurzaamheid vol in op de energietransitie. De overige 37% zit in bouw en verbouw, vervoer van materialen en GWW. Door ambitieus beleid stellen we eisen aan onze eigen projecten en ook die van ontwikkelingen door derden in de gemeente.

Een nieuwbouwhuis heeft al net zoveel energie gebruikt als je in 15 tot 20 jaar verstoekt aan verwarming

Om de verborgen energie voor het bouwen van een woonhuis te compenseren zou je 6500 bomen moeten planten

Om de fijnstof en CO₂-uitstoot van de Nederlandse bouw van woningen te compenseren zouden we elk jaar een bos moeten bijplanten bijna ter grootte van Nederland; zo'n 180 bij 180 kilometer

Tenminste 95% van het bouw- en sloofafval wordt hergebruikt of gerecycled...

...en dan nog is de laatste 5% die niet gerecycled wordt van alle afval in Nederland

Kunststof bouwmaterialen en verf zijn bronnen van plastic vervuiling

Bron: Babette Porcelijn, De verborgen impact, 2017, Volt

Bouw: Op weg naar een circulaire bouwconomie

In een circulaire bouwconomie wordt voorzien in de behoefte aan huisvesting en infrastructuur zonder daarbij de draagkracht van de aarde te overschrijden. Er wordt naar de hele keten gekeken. Uitputting van grondstoffen, CO₂-uitstoot, vervuiling en biodiversiteitsverlies in de tijd of elders wordt hierin ook meegerekend.

Acties 2023 t/m 2025

Doel 2025

Acties 2023 t/m 2025

Haarlem start en intensificeert **samenwerkingen en projecten**:

- Ø Haarlem verstevigt netwerk met koplopers
- Ø Haarlem gaat uit van het convenant Toekomstbestendige woningbouw MRA. Dit convenant werkt samen met het 'nieuwe normaal' van Cirkelstad
- Ø Gemeente en corporaties verdiepen samen de mogelijkheden voor circulair bouwen om aan te sluiten bij de landelijke ambitie van 50% minder grondstoffen in 2030. Er wordt ervaring opgedaan in de projecten Bavodorp en Rozenprieel
- Ø Haarlem gaat in eigen bouwopgaven uit van het convenant Toekomstbestendige woningbouw MRA. Voor eigen projecten streven we naar niveau Goud. Voor projecten van derden streven we naar minimaal niveau Zilver

- Ø 20% van de woningbouw in de MRA is in Houtbouw gerealiseerd (Green Deal Houtbouw)
- Ø 50% van externe bouwprojecten heeft inzichtelijke materiaalstromen
- Ø Werken aan grondstoffenhub met onderhoudspartners
- Ø Realisatie circulaire bouwmarkt i.s.m. ondernemers uit de regio

Stimuleren **circulaire verbouwing** inwoners:

- Ø Circulair verbouwadvies wordt onderdeel Duurzaam Bouwen Loket

Circulaire bouwmarkt:

- Ø Verkennen mogelijkheden circulaire bouwmarkt met materialen voor ondernemers

Gezamenlijke **grondstoffenhub**:

- Ø Afspraken gemaakt met nieuwe onderhoudspartners over hergebruik van materialen waarin we werken aan het realiseren van een gezamenlijke hub voor grondstoffen

Haarlemmers **aanzetten tot actie**:

Haarlem voert campagne om een circulaire consumptiemaatschappij te stimuleren

Wat is een circulaire bouwconomie?

- Ø Materiaalstromen zijn inzichtelijk om hergebruik mogelijk te maken
- Ø Gebruik circulaire bouwmaterialen en grondstoffen, zo lokaal mogelijk
- Ø Hergebruik en recycling van materialen en grondstoffen
- Ø Vervoer materialen is CO₂-neutraal

Samenwerking en kennisdeling 2023 t/m 2025:

- Ø Deelname regionaal netwerk Cirkelstad, leernetwerk convenant Houtbouw en het convenant Toekomstbestendige woningbouw MRA
- Ø Deelname MRA werkgroepen Circulaire gebiedsontwikkeling, Klimaatbestendig beheren en het platform Bouwen en Wonen
- Ø Haarlem leert van Europese voorbeelden en implementeert deze waar mogelijk

2.2.2. Wat betekent dit in de praktijk?

Samen met partners

Haarlem moet 10.000 nieuwe woningen bouwen. Daarnaast zijn we als gemeente dagelijks actief in onze openbare ruimte. Al deze bouwbevingen dragen bij aan de grondstoffenvoetafdruk van de gemeente Haarlem. Sommige projecten zijn al onderweg, voor andere nieuwbouwprojecten kan de gemeente randvoorwaarden meegeven om duurzame alternatieven en keuzes af te wegen. Voor onze eigen openbare ruimte zetten we in op het vergroten van de kennis binnen onze organisatie. Alle materialen die in de openbare ruimte gebruikt worden zijn door de gemeente gefinancierd, wij hebben daarmee invloed op de keuze van materialen. Tijdens groot onderhoud en herinrichtingen vraagt Haarlem om de impact op het milieu in kaart te brengen, dit gebeurt in de vorm van milieu kosten indicator berekeningen.

Samen met de MRA

In de MRA zijn de volgende afspraken gemaakt:

- In 2021 is de Green Deal Houtbouw ondertekend. Voor de nieuwbouw wordt ingezet op 20% houtbouw in 2025. Ook zal er gesproken worden over de hergebruikcoëfficiënt bij bouwprojecten.
- Haarlem gaat in eigen bouwopgaven uit van het convenant Toekomstbestendige woningbouw MRA. Voor eigen projecten streven we naar niveau Goud. Voor projecten van derden streven we naar minimaal niveau Zilver.
- In 2021 is het landelijke beton akkoord ondertekend, Haarlem sluit hier vanuit de MRA op aan.

Cirkelstad: hét platform voor koplopers in de circulaire en inclusieve bouwsector die samen willen doen, leren en elkaar willen ontmoeten. Bron: Cirkelstad

Samen met de EU

Binnen Europa zijn tools werkmethodes beschikbaar die succesvol door koplopers in Europa worden toegepast. Haarlem verdiept zich in de beschikbare tools, best practices en trainingen om de circulaire bouw te bevorderen.

Samen met Cirkelstad

Haarlem is aangesloten bij de coöperatie Cirkelstad. Cirkelstad werkt landelijk regionaal en lokaal samen met overheden en andere partners aan steden zonder uitval en afval (gebouwde omgeving). De landelijke ambities, opgedane kennis en ervaring van praktijkvoorbeelden zijn verwerkt in de leidraad het 'nieuwe normaal'. Dit instrument werkt samen met het convenant Toekomstige Woningbouw MRA, op termijn neemt dit convenant indicatoren van het

'nieuwe normaal' over. Regionaal bestaat er een groot netwerk van bouwers, ontwikkelaars en toeleveranciers waarmee de komende jaren de samenwerking wordt verstevigd. Hierbij gaat Haarlem niet alleen aan de slag met de koplopers, maar stimuleert juist ook de partners die graag willen maar nog geen stappen hebben ondernomen, ook wel de voorlopers genoemd.

Samen met (impact) ondernemers

Haarlem onderzoekt de mogelijkheden voor een Koplopergroep Circulaire Bouweconomie. Potentiële deelnemers zijn installatie- en sloopbedrijven, projectontwikkelaars en bouw logistieke ondernemers. Haarlem wil in gesprek met bovenstaande partijen om te zien of zij meerwaarde zien in een kennisnetwerk rondom duurzaam verbouwen. Vanuit het Rijk is er veel aandacht voor materialen

en ketensamenwerking, maar nog minder voor systeemverandering. Haarlem legt de nadruk op sociale impact en inclusiviteit die nodig is om de keten circulair te maken, bijvoorbeeld in de realisatie van een circulaire bouwmarkt. Hierbij wordt de link met het Actieprogramma Impact Ondernemen nadrukkelijk gelegd, waarin de koppeling naar het Kennemer Inkoop Platform sterker wordt gemaakt en de mogelijkheden voor de invulling van SROI beter worden benut.

Samen met Natuur- en Milieu Educatie (NME)

Scholen geven aandacht aan duurzaam en circulair bouwen. Voorbeelden zijn het project Smart Cities in samenwerking met het Kennemer College en het project TechCarroussel met het Spaarne College.

Circulair BouwLab Haarlem

Het bouwlab ligt in het C-district en is een 'living lab'. Het Bouwlab is een hergebruikt gebouw waarin bij de wederopbouw meerdere innovatieve bouwmethoden zijn toegepast. Haarlem stimuleert de samenwerking tussen ketenpartners, bestaande netwerken en bouwpartners in Haarlem en de regio zodat er meer synergie ontstaat en partijen sneller kunnen samenwerken.

Duurzaam bouwloket

Het duurzame bouwloket geeft advies over mogelijkheden voor particuliere bouwplannen, zoals het gebruik van duurzame materialen. Hier kunnen circulaire principes aan toegevoegd worden, zodat materialen remontabel zijn en grondstoffen opnieuw gebruikt kunnen worden.

2.3. Textiel | Op weg naar een circulaire textielketen

De ecologische voetafdruk van de textielindustrie is groot. Het grote – en exponentieel stijgende – gebruik van land, water, energie en chemicaliën maakt de textielindustrie tot een van de vervuilendste industrieën wereldwijd. De totale uitstoot van broeikasgassen door de textielindustrie is 2,1 miljard ton CO₂ per jaar.¹⁴ De kledingindustrie is een van de meest vervuilende industrieën ter wereld. Ieder jaar komt er 35 miljard kilo aan kleding bij, terwijl 40% daarvan ongedragen wordt weggegooid. In Nederland is gemiddeld 32% van het ingezamelde textiel herbruikbaar.¹⁵

Wat is circulair textiel?

- Het is herbruikbaar of recyclebaar (design for recycling)
- Er is gerecycled textielmateriaal in verwerkt
- Een inzamel- en recyclingsysteem is beschikbaar
- De kwaliteit is zodanig dat een lange levensduur mogelijk is¹⁶

2.3.1. Wat heeft de meeste impact?

De hoeveelheid textiel die we produceren heeft de grootste impact, door de slechte kwaliteit van een groot deel van de vezels is textiel moeilijk herbruikbaar of recyclebaar. Gevolg is dat kleding van slechte kwaliteit verkocht wordt en (meestal elders in de wereld) op een afvalberg belandt.

In Haarlem is er in 2022 bijna 4 kilo textiel per inwoner gescheiden ingezameld. Dit is 28% van wat er in Haarlem afgedankt wordt en door Spaarlanden wordt ingezameld. Dit betekent dat 72% van het Haarlemse textiel in het restafval terecht komt. Hierdoor kan het textiel niet meer (her)gebruikt of gerecycled worden. Haarlem zet zich daarom in om het percentage gescheiden textiel te vergroten van 4 naar 8 kilo per inwoner in 2025.

In een circulaire textielketen wordt textiel (inclusief kleding en vezels) hoogwaardig (her)gebruikt. Arbeidsomstandigheden in productielanden zijn sterk verbeterd, productie – en verwerkingsprocessen zijn schoon en er is openheid in de keten over de impact van een textielproduct op mens en milieu. Daarnaast kopen consumenten meer duurzaam of tweedehands, kleding wordt langer gebruikt en krijgt waar mogelijk een tweede leven (zo lokaal mogelijk).

¹⁴ Hoe schaadt kleding het milieu? Milieu Centraal

¹⁵ Wegwijzer Textiel, NRVD

¹⁶ Beleid duurzaam en circulair textiel, Afval Circulair

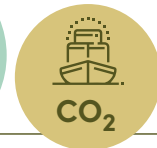
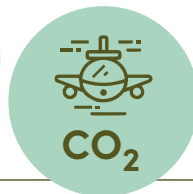
De milieugevolgen van textiel

van de wereldwijde broeikasgasuitstoot wordt veroorzaakt door de productie van kleding en schoeisel

Dit is **meer** dan de internationale lucht- en zeescheepsvaart samen

Bron: De impact van textielproductie en afval op het milieu, Europees Parlement (europea.eu)

Textiel: Op weg naar een circulaire textielketen

In een circulaire textielketen worden materialen hoogwaardig (her)gebruikt. Arbeidsomstandigheden in productielanden zijn sterk verbeterd en productie- en verwerkingsprocessen zijn schoon.

Acties 2023 t/m 2025

Doel 2025

30%

Acties 2023 t/m 2025

De gemeente heeft 30% van de Haarlemmers en ondernemers bereikt via projecten en campagnes over een circulaire textielketen:

- ✓ Minder textiel en van betere kwaliteit
- ✓ Meer hergebruik en recycling
- ✓ Meer gescheiden inzameling van textiel

Haarlem start en intensiveert **samenwerkingen en projecten**:

- Ø Uitbreiding Koplopergroep Circulair Textiel
- Ø Lokale en regionale uitwerking van de Uitgebreide Producenten-verantwoordelijkheid (MRA)

Meer **inzameling en hergebruik** van textiel:

- Ø Van 4 naar 8 kilo per inwoner
- Ø Samenwerking met Continuering Afvalscheiding (CAS)
- Ø Haarlem zoekt naar aansluiting binnen de MRA op het gebied textielsortering en -verwerking (binnen de huidige contracten met partners)

Haarlemmers aanzetten tot actie:

Haarlem voert campagne om een circulaire textielketen te stimuleren

Wat is een circulaire textielketen?

- Ø Minder textiel
- Ø Betere kwaliteit voor een lange levensduur
- Ø Zo lokaal mogelijk produceren en consumeren
- Ø Meer hergebruik, inzameling en recycling van textiel

Samenwerking en kennisdeling 2023 t/m 2025:

- Ø Deelname Haarlem aan de MRA werkgroep Circulair Textiel
- Ø Haarlem start lobby i.s.m. partners en de MRA om bedrijven in de textielketen te bewegen naar circulair werken

2.3.2. Wat betekent dit in de praktijk?

Samen met (impact) ondernemers

Haarlem werkt intensief met (impact) ondernemers samen om aandacht te vragen voor circulair textiel. Een voorbeeld is de Koplopergroep Circulair Textiel, waarin ruim 30 ondernemers aandacht besteden aan de verduurzaming van mode en textiel. De groep startte met een jaarlijkse deelname aan de Dutch Sustainable Fashion Week waar inmiddels verschillende projecten uit voortgekomen zijn.

Samen met initiatieven en maatschappelijke organisaties

Haarlem werkt actief met initiatieven samen om aandacht te vragen voor circulair textiel. Een voorbeeld is de Kleed je Goed tentoonstelling uit Zaandam die in 2022 te zien was bij het Kweekcafé. Daarnaast werkt Haarlem met onder andere Spaarne Werkt aan projecten om lokaal hergebruik van textiel te stimuleren. Zo wordt Haarlems textiel vervezeld en beschikbaar gesteld aan lokale ondernemers die er nieuwe producten van maken.

Samen met kennisinstellingen

In samenwerking met het Nova College en Inholland wordt middels verschillende projecten samenwerking gezocht met scholieren en studenten. Voorbeelden zijn een GoLab Circulair textiel in samenwerking met Inholland en de Stadsgarage waarin verschillende workshops en activiteiten worden georganiseerd.

Samen met Natuur- en Milieu Educatie (NME)

Scholen geven aandacht aan circulair textiel. Voorbeelden zijn de Textiel Race (in samenwerking met

Praktijkvoorbeelden in samenwerking met de Koplopergroep Circulair Textiel

- **Dutch Sustainable Fashion Week (DSFW):** de gemeente organiseert verschillende activiteiten samen met Haarlemse ondernemers die zich inzetten voor duurzaam textiel.
- **Fair Fashion route:** deze route komt langs Haarlemse ondernemers die duurzaam textiel verkopen.
- **Podcast Haarlems Duurzaam Textiel:** deze podcast gaat over het verhaal achter duurzame mode en textiel.
- **Mama Gaia Talkshow:** een avondvullend programma over circulair textiel. Haarlemse designers krijgen tijdens deze talkshow een podium om hun (duurzame) collectie te laten zien.
- **Kleed je Goed:** een tentoonstelling voor jongeren in het Kweekcafé over de productie van textiel en de impact daarvan op het klimaat.

Samenwerking Dutch Sustainable Fashion Week (DSFW): in Haarlem gooien we ieder jaar 1 miljoen kilo kleding weg. Dat moet anders! Haarlemse ondernemers helpen consumenten tijdens de jaarlijkse DSFW bij het maken van duurzame kledingkeuzes.

Spaarne Werkt, Snuffelmug en Race against Waste), kledingruilbeurzen en gastlessen over de impact van de kledingindustrie. Daarnaast zijn er verschillende lessen over duurzaam en circulair textiel.

Textielcampagnes in Haarlem

Haarlem heeft jaarlijks een campagne om bewustwording rondom circulair textiel te vergroten (focus op kwaliteit, herkomst, duurzame en gerecyclede materialen en het lenen, repareren en ruilen van kleding). Haarlem werkt samen met de koplopergroep Circulair Textiel. Er is een social media campagne opgezet rondom de Dutch Sustainable Fashion Week en er zijn er beelden gemaakt van lokale koplopers. De Instagram pagina Haarlem Circulair geeft een podium aan lokale voorbeelden. De komende jaren willen we doorlopend aandacht besteden aan circulair textiel, op dit moment is dit voornamelijk geconcentreerd rondom de Dutch Sustainable Fashion Week.

Lokale uitwerking UPV (uitgebreide producentenverantwoordelijkheid)

Begin 2023 treedt de UPV Textiel in werking. Vanuit het principe van 'de vervuiler betaalt' worden producenten van textiel onder de UPV textiel verantwoordelijk voor het behalen van doelstellingen op hergebruik en recycling van textiel. Hierdoor zal de noodzaak ontstaan voor producenten om voldoende textiel in te zamelen van consumenten. Het betekent ook dat de producenten de kosten zullen betalen voor het afvalbeheer. Dit geeft een financiële prikkel voor kleding van hogere kwaliteit, die beter kan worden gerecycled en hergebruikt.

In samenwerking met Inholland en de Stadsgarage worden middels het GoLab Circulair Textiel producenten en retailers in de regio Kennemerland in beeld gebracht die te maken krijgen met de UPV. Bij voldoende draagvlak wordt er een praktijk case opgezet waarin de implementatie van de UPV getest wordt. De keten wordt in het klein nagebouwd. Op deze manier wordt duidelijk hoe de UPV lokaal en regionaal werkt in de praktijk. Spaarnelanden, Spaarne Werkt en overige stakeholders zijn hier actief bij betrokken.

Samen met MRA

In de MRA zijn de volgende afspraken gemaakt:

- **Green Deal Circulair Textiel (2021):** Haarlem zet in op meer inzameling van textiel, namelijk 8 kilo per inwoner in 2025 ten opzichte van 4 kilo in 2022. Haarlem is daarmee ambitieus, in de MRA is 7 kilo per inwoner afgesproken.
- Haarlem werkt met de MRA aan de verbetering van de textielsortering en -verwerking, waarin het lokale inzamel en sorteringssysteem met huidige partners wordt geborgd. Haarlem gaat uit van de MRA roadmap Circulair textiel.
- **Denim Deal (2020):** Haarlem is via de MRA aangesloten op de Denim Deal waarin partners versneld toewerken naar de verwerking van circulair textiel in een spijkerbroek.

Samen met Continuering Afvalscheiding (CAS)

Haarlem zet in op inzameling van 8 kilo textiel per inwoner in 2025 ten opzichte van 4 kilo in 2022. Op dit moment staan er in Haarlem 50 textiel verzamelcontainers. Door dit aantal te verdubbelen zal de

loopafstand ongeveer halveren, van 700 meter naar 350 meter. Door dit te combineren met een campagne kan de textielinzameling oplopen tot 6 kilo per inwoner. De recycletas maakt scheiden nog makkelijker en levert ongeveer 0,3 kilo per inwoner op. Met 2,3 kilo extra wordt vanaf 2026 ruim 6 kilo textiel per inwoner ingezameld. Het doel van 8 kilo per inwoner blijft staan, de komende periode wordt onderzocht hoe we van 6 naar 8 kilo gescheiden inzameling van textiel kunnen komen.

Lobby om de transitie naar een circulaire textielketen te versnellen

Doelen van het Rijk in 2025:

- Het aandeel gerecycled (post-consumer)/ duurzaam materiaal in textielproducten is 25%.
- 30% van de grondstoffen, materialen en producten die op de Nederlandse textielmarkt worden gebracht, wordt na inzameling – als direct hergebruik niet meer mogelijk is – gerecycled.
- 10% van de textielproducten die op de Nederlandse markt worden gebracht, wordt na inzameling hergebruikt binnen Nederland.¹⁷

Bovenstaande doelen zijn essentieel voor een circulaire textielketen, maar liggen (deels) niet binnen de directe invloed van Haarlem. In samenwerking met de MRA richt Haarlem zich op nieuwe wet- en regelgeving die een circulaire textielketen versnellen. Voorbeelden zijn een vergroening van het belastingstelsel en een verplichte toepassing van gerecycled of hergebruikt textiel in nieuwe producten.

¹⁷ Nationaal Programma Circulaire Economie 2023–2030, Rijksoverheid

2.4. Voedsel | Op weg naar een circulair voedselsysteem

Ons huidige voedselsysteem heeft grote impact op het klimaat en ons milieu. Een derde van de wereldwijde uitstoot van broeikassen komt voort uit voedselsystemen. De top 3 aan oplossingen om dit tegen te gaan is een meer plantaardig menu, het zo lokaal mogelijk produceren en consumeren van voedsel en het verminderen van voedselverspilling. 85% van de uitstoot afkomstig uit het voedselsysteem is indirecte uitstoot. Deze komt onder andere vrij door ontbossing (meestal elders) en het verminderen van biodiversiteit.¹⁸

Wat is een circulair voedselsysteem?

Een circulair voedselsysteem betekent dat we voedsel produceren en consumeren binnen de draagkracht van de aarde. De zogenaamde verborgen impact, bijvoorbeeld in het productieproces, het transport of het verpakken van voedsel, horen hier ook bij.

Wat is lokaal?

Op dit moment legt een gemiddelde maaltijd 30.000 kilometer af voor het op ons bord belandt.¹⁹ Dat moet anders. Haarlem ziet voedsel uit Nederland als lokaal voedsel, waarbij de regio waar mogelijk de voorkeur heeft.

¹⁸ Samen tegen voedselverspilling, project Drawdown 2021

¹⁹ We moeten ons voedselsysteem grondig hervormen, Het Parool / Food Miles, WUR

²⁰ Het Nederlandse voedselsysteem in 2050: gezond en circulair, WUR

²¹ Minder voedsel verspillen maakt wél veel uit, WUR

WAAR ZIT DE FOOD IMPACT?

van een gemiddelde Nederlander

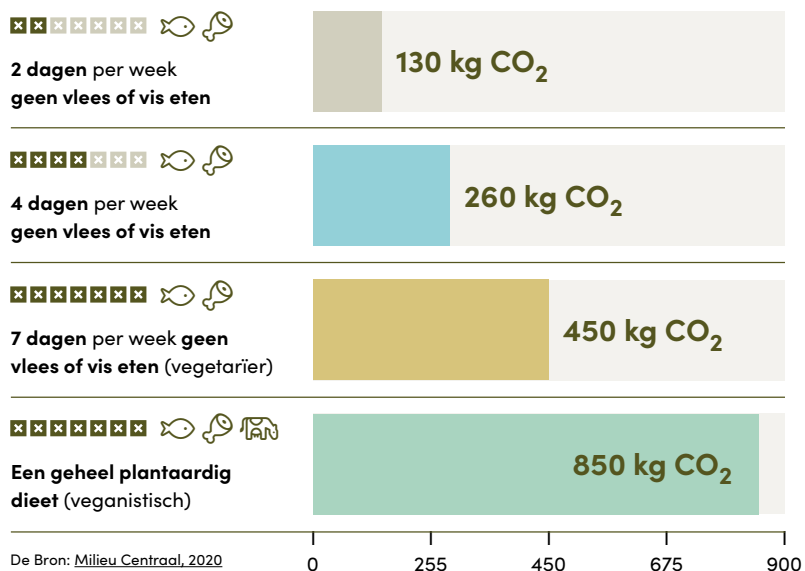

Bron: Babette Porcelijn, De verborgen impact, 2016, Volt

2.4.1. Wat heeft de meeste impact?

Consumeren binnen de draagkracht van de aarde is te realiseren door de helft minder dierlijke producten en meer plantaardig te eten. Daarnaast is het belangrijk dat wat we in Nederland produceren, ook in Nederland consumeren.²⁰ Tot slot is het noodzakelijk om voedselverspilling tegen te gaan. Wat niet verspilld wordt hoeft niet geproduceerd te worden, wat veel schaarse land en grondstoffen scheelt.²¹ Daarom zet Haarlem in op een plantaardig menu (de eiwittransitie), het stimuleren van de korte keten en het verminderen van voedselverspilling.

Plantaardige voeding: CO₂-besparing | CO₂-besparing per jaar (kg)

De Bron: Milieu Centraal, 2020

Voedsel: op weg naar een circulair voedselsysteem

In een circulair voedselsysteem produceren en consumeren we voedsel binnen de draagkracht van de aarde. Het productieproces, het transport en het verpakken van voedsel, horen hier ook bij.

Haarlemmers aanzetten tot actie:

Haarlem voert campagne om een circulair voedselsysteem te stimuleren

Wat is een circulair voedselsysteem?

- Ø Minder dierlijke producten, meer plantaardig
- Ø In Nederland produceren en consumeren
- Ø Voedselverspilling tegengaan

Samenwerking en kennisdeling 2023 t/m 2025:

- Ø Haarlem deelt kennis en ervaring met ondernemers, kennisinstituten en overheden
- Ø Haarlem werkt aan een sterkere lobby richting het Rijk om plantaardig voedsel te stimuleren
- Ø Haarlem zet lobby en belangenbehartiging in voor 0% BTW op groente en fruit
- Ø Haarlem leert van Europese voorbeelden en implementeert deze waar mogelijk

2.4.2. Wat betekent dit in de praktijk?

Samen met (impact) ondernemers

Haarlem werkt intensief met ondernemers samen om een circulair voedselsysteem te stimuleren. Een voorbeeld is de Koplopergroep Circulaire Restaurants. 25 Haarlemse restaurants werken gezamenlijk aan een groen menu, meer (gezamenlijke) lokale inkoop, het verminderen van voedselverspilling, het reduceren van reststromen, en minder gebruik van plastic. De groep is in 2019 gestart met vier bijeenkomsten, gericht op praktische handvatten in hun dagelijks ondernemerschap. Inmiddels fungeert de groep als netwerk waardoor verschillende circulaire projecten snel kunnen landen en worden opgepakt. Daarnaast werkt de groep samen met lokale en regionale initiatieven, toeleveranciers en kennisinstellingen.

Samen met initiatieven en maatschappelijke organisaties

Haarlem werkt intensief samen met initiatieven om een duurzaam en circulair voedselsysteem te realiseren. Voorbeelden zijn Haarlem Food Future, de Plukweide, Ecoring, Wij telen Groente en Vrij waterland. Haarlem intensificeert de samenwerking met deze initiatieven in Haarlem.

Deelname City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving

Middels drie sporen zet de City Deal in op een gezonder en duurzamer aanbod in het straatbeeld, gezonde en duurzame voedselroutines en het stimuleren van lokaal voedsel en de korte keten. Haarlem focust zich binnen deze deal op het stimuleren van lokaal voedsel en de korte keten. Er worden nieuwe

Praktijkvoorbeelden in samenwerking met de Koplopergroep Circulaire Restaurants

- **WeCup**: een retoursysteem van herbruikbare to go-bekers als alternatief voor papieren bekertjes.
- **Schillenfiets**: haalt keukenafval bij restaurants op.
- **Plasticvrij Terras**: stimuleren van terrassen zonder plastic.
- Er zijn **circulaire tips** ontwikkeld voor restaurants als resultaat van afgenomen circulaire scans.
- Een pilot met **Orbisk** en de **Food Waste Challenge** waarbij restaurants hun voedselverspilling meten, onder andere met behulp van een softwaremonitor.
- **Biodiversiteit op je Bord**: in samenwerking met Dutch Cuisine, Amsterdam en lokale producenten worden lokale producten opgenomen in het assortiment van groothandels zodat restaurants makkelijker lokaal kunnen inkopen.

Lokaal voorbeeld WeCup: een WeCup is 100% recyclebaar en vervangt ongeveer 1000 wegwerpbekers. Door de nauwe samenwerking met ondernemers is de WeCup goed geland in de Haarlemse horeca, ruim 30 horecazaken bieden de WeCup aan in onze stad, landelijk zijn dat ruim 50 zaken.

modellen getest om lokaal voedsel te stimuleren, een voorbeeld is de coöperatieve Food Hal. Deze City Deal verbindt duurzaam voedsel aan gezondheid.

Deelname Cities 2030

Binnen de EU Horizon subsidie Cities 2030 werkt Haarlem met 40 partners in Europa aan drie pijlers: een duurzame (plantaardige) voedselkeuze stimuleren en het stimuleren van biodiversiteit middels stadslandbouwinitiatieven en het verminderen van voedselverspilling. Daarnaast intensiveren we samenwerkingen met lokale partners, onder andere op het gebied van duurzame en circulaire voedseleducatie en het meetbaar maken van voedselverspilling.

In de uitvoering van Cities 2030 zijn partners in de stad kleine concrete praktijkonderzoeken en projecten gestart. Haarlem Food Future heeft een coördinerende rol in het vormgeven van projecten binnen Cities 2030. Resultaten worden gedurende het project gemonitord en in een totaaloverzicht gebundeld.

De subsidie loopt t/m 2024. In 2023 en 2024 gaat Haarlem verder met de best practices van deze projecten en praktijkonderzoeken. Per pijler wordt ten minste één project verder opgeschaald om de komende jaren een bijdrage te leveren aan het circulaire voedselsysteem.

Voedselcampagnes in Haarlem

Haarlem heeft jaarlijks campagnes met een focus op het stimuleren van een duurzame voedselkeuze, het stimuleren van biodiversiteit middels stadslandbouwinitiatieven en het tegengaan van voedselverspilling. Denk bij duurzame voedselkeuzes aan plantaardige, biologisch, seizoensgebonden en

Haarlem Food Future

Haarlem Food Future (HFF) werkt samen met inwoners, ondernemers, stadslandbouwers, boeren, horeca, onderwijs en de gemeente aan het verduurzamen van de voedselvoorziening van Haarlem. Voorbeelden van projecten zijn de Gered Voedselschakelaar en de Doggy Bag Campagne. Binnen Cities 2030 startte HFF in samenwerking met de Waste Watchers en de Rabobank een Food Waste Challenge met onder andere deelnemers van de Koplopergroep Circulaire Restaurants.

Project De Gered Voedselschakelaar: voedsel dat over is in de supermarkt wordt rechtstreeks naar een sociaal initiatief gebracht, zoals het afgelopen jaar naar opvanglocaties voor Oekraïners. Vervolgens worden er maaltijden van gekookt. Sinds de lockdown in 2020 heeft HFF met hun partners ruim 39.000 kg voedsel gered (goed voor ruim 75.000 maaltijden).

lokale producten. Haarlem werkt hierin nauw samen met Haarlemse ondernemers en initiatieven.

Samen met Voedsel Verbindt

Voedsel Verbindt is een activerend platform dat inzet op een duurzaam, regionaal en circulair voedselsysteem. Voedsel Verbindt biedt overzicht, agendeert, activeert én verbindt. Doel is een robuuste en gezonde MRA en omliggende agrarische gebieden.

Haarlem neemt deel aan de werkgroep 'Onze Circulaire Voedsel economie'. Partners zijn onder andere de gemeente Amsterdam, provincie Noord Holland, provincie Flevoland en de Wageningen Universiteit.

Samen met Continuering Afvalscheiding (CAS)

Voedsel dat niet verspild wordt of voedselstromen (schillen, koffiedrab) die opnieuw gebruikt worden dragen bij aan het voorkomen en verminderen van afval. Haarlem zoekt intensief de samenwerking met het programma CAS om middels bewustwordingscampagnes en projecten voedselverspilling tegen te gaan en het scheiden van reststromen bij zowel bewoners als ondernemers te vergroten. Deze acties worden concreter uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma van CAS.

Samen met Natuur- en Milieu Educatie (NME)

NME geeft op de schooltuinen lessen over de herkomst van ons voedsel en de kringlopen in de natuur. Daarnaast wordt, in samenwerking met het Rijkprogramma Jong Leren Eten en het IVN, een inspiratiecafé Voedsel educatie georganiseerd. Op de Stadsboerderijen wordt informatie gegeven over het verhaal achter de vlees- en zuivelproducten.

Praktijkvoorbeelden Cities 2030

- **De Plukweide** teelt oesterzwammen op houtsnippers (restmateriaal) van het MAAK terrein als basis voor compost. Daarnaast doen zij proeven voor een nog meer vruchtbare compost met wormen en etensresten in Bokashi containers.
- **Het Wilde Oogsten** onderzoekt hoe de biodiversiteit vergroot kan worden d.m.v. moestuintechnieken (regeneratieve landbouw) en het samenwerken met veeteelt (voor natuurlijke begrazing en bewerking van het land). Deze grond is beter bestand tegen droogte of een zware regenval.
- **Foodlab** leidt buurtgenoten met een passie voor koken op om kinderen duurzame en gezonde kooklessen in hun eigen buurt te geven.
- **Oro wolkorrel** maakt plantenvoeding korrels van wol waar geen andere bestemming voor is. In Cities 2030 onderzoekt Oro mogelijkheden voor opschaling.

Lobby om de transitie naar een circulair voedselsysteem te versnellen

Veel beslissingen worden op nationaal of internationaal niveau gemaakt. Zo zijn er Europese subsidies om de melk en vee industrie te stimuleren. Haarlem zet zich via het rijk in voor het invoeren van een 'True Price System' van voedsel en onderzoekt de mogelijkheden om als gemeente aan te sluiten bij de True Animal Protein Price coalitie. Daarnaast worden reststromen (met name uit de voedsel-industrie) als afval gezien waardoor hergebruik

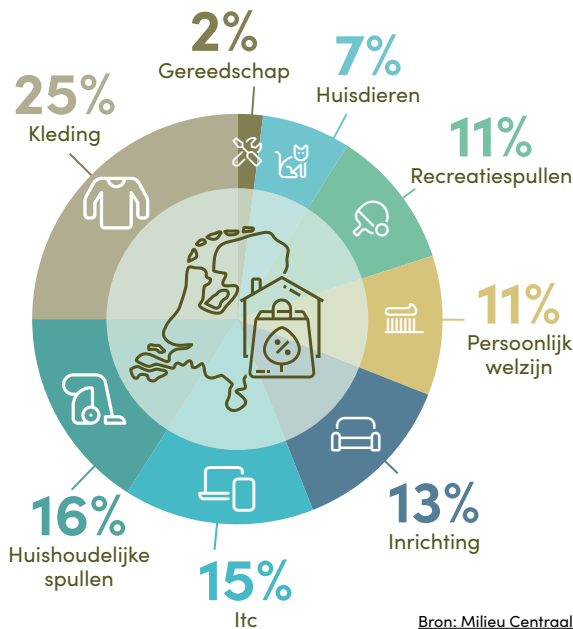
EU subsidieprogramma Cities 2030: het Wilde Oogsten aan het woord tijdens het LAB-festival (februari '23) in de Koepel waar zo'n 40 partners (ruim 70 mensen) uit heel Europa samen kwamen. Haarlem heeft hier laten zien wat er gebeurt op het gebied van verduurzaming van het voedselsysteem, we hebben onze lokale initiatieven gedeeld en we hebben kunnen leren van onze Europese partners.

verboden is. In een aantal gevallen is dit wel goed mogelijk. Vanuit de City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving wordt mede namens Haarlem een lobby gevoerd bij het Rijk om het BTW tarief op groente en fruit naar 0% te krijgen. In het Europese project Cities 2030 en de Milan Urban Food Policy Pact zet Haarlem zich in om hier verandering in te brengen. Via het netwerk van Eurocities, waar Haarlem voorzitter is van Public Procurement, kan lobby en belangenbehartiging ingezet worden via de Eurocities Food Working Group.

2.5. Consumptiegoederen | Op weg naar een circulaire consumptiemaatschappij

Impact van kleding en spullen van een Nederlands huishouden

Consumptiegoederen zijn alle spullen die we produceren en consumeren. Denk hierbij aan de inrichting van je huis, elektronica, gereedschap en huishoudelijke apparaten. Textiel valt ook onder consumptiegoederen, omdat textiel met 25% een grote impact heeft wordt deze categorie in een aparte actielijn behandeld. Het grootste aandeel van de ecologische voetafdruk van de gemiddelde Nederlander komt voort uit de aankoop, het gebruik en het afdanken van consumptiegoederen. De samenleving consumeert steeds meer en producten gaan minder lang mee. Zo ontstaan problemen zoals afval, ongezonde lucht, bodem en slechte waterkwaliteit.

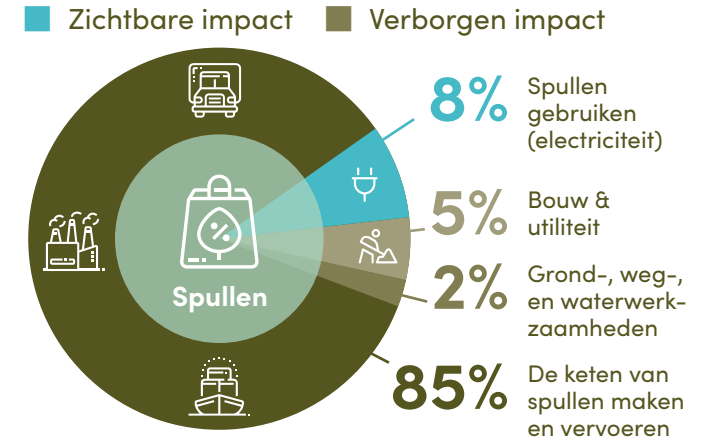
Wat is een circulaire consumptiemaatschappij?

In een circulaire consumptiemaatschappij gaan spullen lang mee, zijn herbruikbaar en zijn te repareren. Producten bevatten een groot aandeel aan recycleert (gerecycleerd materiaal) en zijn aan het einde van hun gebruiksfase op hun beurt weer recyclebaar. Afdankte producten worden ingezameld en (kritieke) materialen blijven binnen de materiaalcyclus. In plaats van vandaag kapot morgen een nieuw product geleverd, gaan we uit van vandaag kapot, morgen gerepareerd.

2.5.1. Wat heeft de meeste impact?

De grootste impact zit in het produceren en vervoeren van consumptiegoederen, oftewel

Waar zit de impact?

spullen. De grootste impact is dus: minder spullen. Het is belangrijk dat nieuwe spullen zo lokaal en circulair mogelijk geproduceerd worden zodat ze herbruikbaar zijn.

Daarom stimuleert Haarlem (lokale) ondernemers die oog hebben voor de impact van hun dienst of product op hun omgeving. Daarnaast zet Haarlem in op bewustwording rondom consumeren.

Dit betekent: koop alleen (lokaal) wat je echt nodig hebt, bij voorkeur tweedehands en bij impact ondernemers. Delen, ruilen en repareren wordt actief gestimuleerd middels verschillende initiatieven en activiteiten, waarbij iedereen mee kan doen.

Consumptiegoederen: Op weg naar een circulaire consumptiemaatschappij

Consumptiegoederen zijn alle spullen die we consumeren. Zoals de inrichting van je huis, elektronica, gereedschap en huishoudelijke apparaten.

Acties 2023 t/m 2025

Doel 2025

30%

Acties 2023 t/m 2025

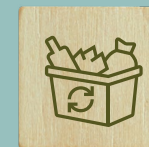
De gemeente heeft 30% van de Haarlemmers en ondernemers bereikt via projecten en campagnes over een circulaire consumptiemaatschappij:

- ✓ Bewust en lokaal consumeren
- ✓ Hergebruik van spullen
- ✓ Aandacht voor repareren, delen, ruilen en lenen

Haarlem start en intensiveert **samenwerkingen en projecten**:

- Ø Impact ondernemers en platform Haarlemse winkels
- Ø Stimuleren deeleconomie, zoals de speelgoedbank en BUUV

Oprichten **Ambachtsnetwerk**:

- Ø Kringloopcontainer op het milieuplein i.s.m. Spaarnelanden
- Ø Inzameling van boeken, elektronica, speelgoed en textiel via de recyclebas i.s.m. Continuering Afvalscheiding (CAS)
- Ø Reparatiemogelijkheden worden in de stad zichtbaar gemaakt en uitgebreid
- Ø Ingezamelde spullen en grondstoffen worden lokaal hergebruikt

Haarlemmers aanzetten tot actie:

Haarlem voert campagne om een circulaire consumptiemaatschappij te stimuleren

Wat is een circulaire consumptiemaatschappij?

- Ø Minder spullen
- Ø Repareer, deel, leen, ruil of tweedehands
- Ø Producten zijn circulair geproduceerd en herbruikbaar
- Ø Lokaal en bij impact ondernemers

Samenwerking en kennisdeling 2023 t/m 2025:

- Ø Start lobby richting het Rijk om de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) uit te breiden en materialen en grondstoffen op te nemen in de ecodesign-richtlijn van Europa

2.5.2. Wat betekent dit in de praktijk?

Samen met (impact) ondernemers

Haarlem werkt intensief met impact ondernemers samen om bewust consumeren de nieuwe norm te maken. Haarlem doet sinds 2019 mee met de landelijke Impact Days, waar ondernemers die een positieve impact maken op hun omgeving met hun dienst of product uitgelicht worden. Haarlem versterkt de link met impact ondernemen, onder andere middels de uitvoering van het Actieprogramma Impact Ondernemen 2020 - 2024.

Samen met initiatieven

Er worden projecten en activiteiten georganiseerd om de deeleconomie te stimuleren, zoals een speelgoedruil. Door speelgoed te ruilen is het voor iedereen mogelijk om iets 'nieuws' te krijgen. Wie geen speelgoed heeft om te ruilen mag ook alleen speelgoed komen halen.

Samen met CAS

Met de Recycletas wordt textiel, elektronica, boeken en speelgoed ingezameld. De ingezamelde spullen worden zo hoogwaardig mogelijk hergebruikt. Hier worden gezamenlijk projecten voor opgezet waarbij iedereen mee kan doen. CAS zet in op de grootste fracties binnen het huishoudelijk afval die herbruikbaar of nog bruikbaar zijn zodat voorkomen wordt dat het afval wordt.

Ambachtsnetwerk

Samen met Spaarnelanden en Spaarne Werkt start Haarlem met een ambachtsnetwerk. Dit komt voort uit de landelijke trend van ambachtscentra waarin Haarlem met een netwerk de mogelijkheid

De Recyclewagen: Bij de Recyclewagen lever je kleine hoeveelheden spullen in die niet in de gewone afvalcontainers horen. Bijvoorbeeld kleine elektrische apparaten, ijzer en metalen, harde kunststoffen, accu's en verfblikken. De Recyclewagen komt naar bewoners toe en staat steeds weer in een andere wijk, waardoor scheiden dichtbij huis mogelijk is.

wil creëren om op verschillende locaties activiteiten te ontplooiën, gericht op hoogwaardig hergebruik van grondstoffen, repareren, delen en huren. De eerste actie is het toevoegen van een kringloop inzamelpunt op het Milieuplein van Spaarnelanden en een open hek tussen Spaarnelanden en MAAK om samenwerking te bevorderen.

Doel van het ambachtsnetwerk:

- Een forse vermindering van (grof) afvalstromen van inwoners
- Een verdere optimalisering van hoogwaardig én lokaal hergebruik

- En daarmee ook het stimuleren van lokale en regionale circulaire economie en werkgelegenheid

Samen met Natuur- en Milieu Educatie (NME)

Op (middelbare) scholen wordt aandacht besteed aan het thema duurzaam consumeren. Het Schoter organiseert ieder jaar een project in samenwerking met de gemeente en lokale ondernemers die zich richten op hergebruik, upcycling en korte ketens. Onderwerpen zijn afval, voedsel, mode, bouw, interieur en mobiele telefoons. Vanuit NME zijn leskisten en workshops beschikbaar voor het basisonderwijs.

Lobby om de transitie naar een circulaire consumptiemaatschappij te versnellen

Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) is essentieel om de transitie te versnellen. Zo kunnen producenten en importeurs (mede) verantwoordelijk gemaakt worden voor de inzameling, verwerking en de recycling van de door hen op de markt gebrachte producten. Deze maatregel zet vooralsnog in op de achterkant van een productieproces. Daarom zet de transitie agenda circulaire economie - consumentengoederen in op een gezamenlijke lobby bij de Europese Unie om grondstoffen en materialen op te nemen in de ecodesignrichtlijn. Deze richtlijn is er tot nu toe op gericht om producten energie zuiniger te maken. Aansluitend zouden producten herbruikbaar, repareerbaar en recyclebaar moeten zijn om een circulaire economie te realiseren. Haarlem onderzoekt de mogelijkheden om zowel de UPV als het opnemen van grondstoffen en materialen in de ecodesignrichtlijn sterker op de kaart te zetten.

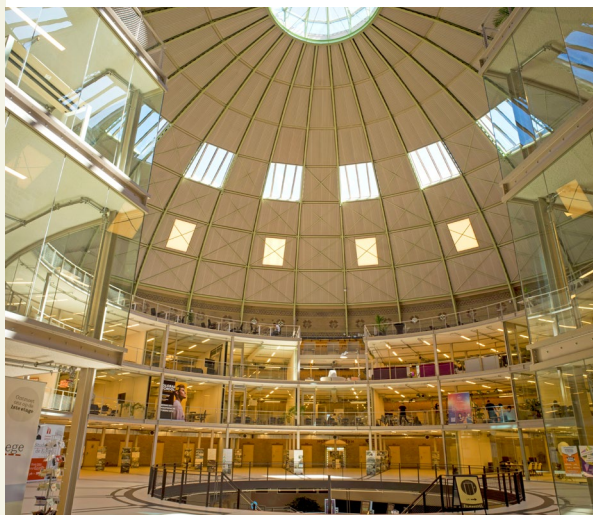
3. Randvoorwaarden voor een circulaire economie

Haarlem zet in op verschillende thema's in de transitie naar een circulaire economie. Daarnaast zijn er overkoepelende randvoorwaarden en acties die noodzakelijk zijn om op te schalen. Hier omschrijven we wat dit betekent en welke acties Haarlem uitvoert om dit te realiseren.

3.1. Samen met de stad

Samen met de Koepel

Deze MKB hub is een technologie campus voor digitale kennis, tools en vaardigheden voor bedrijfsleven en overheden. CupolaXS is hier gevestigd. Verschillende relevante organisaties, instellingen en bedrijven hebben zich gecommitteerd en zullen CupolaXS als uitvalsbasis gebruiken. Ook de regionale ontwikkelingsmaatschappij ROM InWest is gevestigd in de Koepel. Met ingang van het studiejaar 2022 - 2023 is de HBO - instelling Haarlem Campus gestart, waarbij over enkele jaren ook universitaire modules gevolgd kunnen worden. Tot aan medio 2024 ontwikkelt de Koepel Campus zich nog verder met onder andere de komst van een hotel, horeca faciliteiten en studentenhuysvesting.

Samen met impact ondernemers

Impact ondernemers zijn ondernemers die met hun onderneming een bijdrage leveren aan circulariteit, duurzaamheid of een andere maatschappelijke opgave.

Impact ondernemers kijken naar de impact van hun dienst of product in de hele keten en leveren daarmee de producten en diensten die nodig zijn in een circulaire economie. Ondernemerschap binnen een circulaire economie zien we daarom als impact ondernemen.

Een circulaire economie is meer dan alleen ondernemerschap, het gaat bijvoorbeeld ook om onze eigen organisatie en inwonersinitiatieven. Impact ondernemen is een middel om een circulaire economie te realiseren.

Samen met RomInWest

In 2021 is ROMInWest, de nieuwe regionale ontwikkelingsmaatschappij voor de regio MRA/Noord Holland Noord, gelanceerd. RomInWest beschikt over een transitiefonds van 100 miljoen euro voor MKB-financieringen die gericht zijn op innovatieve duurzame en circulaire businessmodellen. Daarnaast is er een fonds van 60 miljoen euro voor overige MKB-financieringen. De gemeente Haarlem heeft 5,5 miljoen bijgedragen aan het vermogen van de fondsen en is daarmee stemgerechtigd aandeelhouder in de ROM InWest. Met deze deelname investeert Haarlem niet alleen in de circulaire transitieopgaven maar ook in de lokale en regionale economische infrastructuur.

Samen met het C-district

Het C-district is een innovatie hub in de Waarderpolder, op en rond het MAAK terrein. Bedrijven, de overheid en het onderwijs delen open kennis en kunde met elkaar om de transitie naar een circulaire economie te versnellen, ieder vanuit zijn eigen bedrijfsvoering. Middels een samenwerkings-overeenkomst zijn de verantwoordelijkheden tussen de markt en de gemeente verdeeld.

De gemeente verbindt partijen uit het eigen netwerk aan het C-district, koppelt andere initiatieven, is ambassadeur naar hogere overheden en levert een vast aanspreekpunt bij de gemeente. Daarnaast faciliteert en ondersteunt de gemeente de partijen bij de uitvoering van de beleids- en maatschappelijke doelstellingen

Door deze samenwerking kunnen de marktpartijen de inhoudelijke ontwikkeling van het C-district oppakken. Zij innoveren, onderzoeken, bouwen kennis op, delen kennis, stimuleren innovators, motiveren en bouwen aan een community. Partijen zorgen voor een uitbreiding van het netwerk van het C-district en koppelen hun activiteiten aan de ontwikkeling van het C-district.

Doelen:

- Duurzaam en robuust privaat/publiek samenwerkingsverband
- Omgeving waar kennis op gebied van circulair bouwen en product-ontwikkeling wordt gedeeld.
- Realiseren van een sterke en zichtbare positie van het MAAK terrein in de MRA
- Samenwerking met andere initiatieven in de stad als Haarlemmer Stroom, de Koepel, Drijfriemfabriek en Oceans

Vanuit het Actieprogramma wordt voor vier jaar een accounthouder aangesteld die bovenstaande rol op zich zal nemen.

3.2. Samen met de regio en Europa

Samen met de MRA

In de MRA vervult Haarlem een trekkende rol binnen het programma Circulaire Economie. Wanneer 30 gemeenten, de provincie Noord-Holland en Flevoland gezamenlijk optrekken kan er echt een verschil worden gemaakt. Haarlem neemt deel aan de werkgroep Circulaire Economie, Circulaire Inkoop, Circulair Bouwen en Circulair Textiel.

Burgemeester Jos Wienen ontvangt de European Rising Innovative City Award van Eurocommissaris Mariya Gabriel

Samen met City Deals

Op nationaal niveau is Haarlem de afgelopen jaren actief geweest op verschillende onderdelen. Haarlem doet bijvoorbeeld mee aan de City Deal Impact Ondernemen en Gezonde en Duurzame Voedselomgeving. Dit geeft Haarlem de mogelijkheid om zich nationaal te positioneren.

Samen met Europa

Haarlem heeft de afgelopen jaren stevig ingezet op een positie binnen Europa. Deze inzet zorgt ervoor dat de gemeente Haarlem bekend staat als één van de trekkende partijen met kennis van zaken. Haarlem heeft sinds 2017 een coördinerende rol in het programma Urban Agenda Innovative and Responsible Public Procurement. Binnen dit programma wordt op Europees niveau kennis gedeeld over maatschappelijk verantwoord, circulair en innovatief inkopen. Het trekken van dit Europese programma en steeds belangrijker en groter wordende Europese netwerk heeft ervoor gezorgd dat Haarlem zich als stad goed gepositioneerd heeft binnen Europa. Mede hierdoor profiteert Haarlem van de volgende initiatieven en resultaten:

- Haarlem is gekozen tot de meest innovatieve stad van Europa in de categorie steden met het inwonersaantal minder dan 250.000. Naast het winnen van een **Innovation City Award 2022** heeft Haarlem ook een geldbedrag van een half miljoen euro gekregen.
- Haarlem heeft de **Circular Cities Declaration** ondertekend. Daarmee is Haarlem lid van een samenwerkingsverband van Europese steden om kennis te delen op het vlak van circulariteit en mogelijk in de toekomst nauwer te samenwerken
- Haarlem is onderdeel van de **Big Buyer for Climate and Environment**, een samenwerking met grote gemeenten in Europa om kennis te delen op het vlak van met name circulair bouwen in de Grond weg en waterbouw.
- Haarlem is voorzitter van de werkgroep **Public Procurement** van het Europese netwerk **Eurocities**
- Haarlem neemt deel aan het door de EU gesubsidieerde Horizon project: **Cities 2030**
- Haarlem neemt deel aan het door de EU gesubsidieerde **LIFE project**: circulaire sportvelden

3.3. Het belang van een sociale transitie

Iedereen moet mee kunnen doen in de transitie naar een circulaire economie. Dit is niet vanzelfsprekend. Als we in het gebruik van onze grondstoffen binnen de grenzen van de aarde blijven maar grondstoffen daardoor niet voor iedereen toegankelijk zijn creëren we een nieuw probleem. Oneindige groei is niet houdbaar maar krimp kan ook grote gevolgen hebben, met name voor de mensen die het nu al moeilijk hebben. Eerlijker omgaan met welvaart moet daarom een focuspunt zijn in een circulaire economie.

Acties 2023 t/m 2025

- In alles wat Haarlem doet om een circulaire economie te stimuleren wordt genoemd hoe we ervoor zorgen dat iedereen mee kan doen
- Haarlem versterkt de link tussen het sociaal en fysieke domein binnen de gemeente. Onder andere in de City Deal Duurzame en Gezonde Voedsel-omgeving en het Actieprogramma Impact Ondernemen.
- Betaalbare circulaire oplossingen worden actief gestimuleerd en geborgd in de stad. Voorbeelden zijn kleermakers, schoenmakers, kringloopwinkels en reparatiemogelijkheden.

Brede Welvaart

Het cijfer dat onze economie meet, het bruto binnenlands product (bbp) is geen graadmeter voor welzijn, duurzaamheid en ongelijkheid in de samenleving. In een brede welvaart wordt ook gekeken naar de kwaliteit van leven 'hier en nu', maar ook de druk die hierdoor wordt gelegd op volgende generaties ('later') en op mensen in andere landen ('elders'). Bron: CBS

3.4. Het belang van een financiële transitie

Onze huidige innovatiemodellen zijn gericht op snelle groei in plaats van systeemverandering. Financiële wetgeving is lineair ingericht. Deze structuren vormen een hindernis voor grootschalige investeringen in duurzame en circulaire economische activiteiten.

In een circulaire economie is er eerlijke handelingsruimte voor duurzaam en circulair ondernemen. Dit betekent dat financieel rendement niet meer exclusief maatgevend kan zijn bij investeringsbeslissingen en dat circulaire innovaties en bedrijven op waarde geschat moeten gaan worden. Het is daarom nodig dat duurzaam en circulair rendement uit een investering meetbaar gemaakt kan worden. Zo wordt het voor investeerders mogelijk om grootschalig te kiezen voor duurzame en circulaire investeringen. Dit betekent onder andere dat we onze welvaart niet langer meten met het Bruto Binnenlands Product, maar aan Brede Welvaart, met aandacht voor behoud van natuurlijke hulpbronnen en rechten voor mens en dier.

Eerlijk speelveld voor circulair ondernemerschap

In onze huidige economie komen de kosten van maatschappelijke schade die met productie gepaard gaat, zoals CO₂-uitstoot, milieuvervuiling en ecologische schade, voor rekening van de belastingbetaler en toekomstige generaties, in plaats van voor die van de veroorzaker ervan. Circulaire ondernemers kunnen daardoor vaak niet op prijs concurreren met lineaire producenten en draaien zodoende zelf op voor de meerkosten van circulair ondernemen. In een circulaire economie worden maatschappelijke kosten doorberekend in de prijs van producten en diensten, volgens het principe 'de vervuiler betaalt'. Op die manier worden de juiste marktcondities gecreëerd voor circulaire producten en diensten.

Acties 2023 t/m 2025

- Monitoring: In 2025 hebben we concreet in kaart wat de opgave is en deze verwerkt in de duurzaamheidsbegroting.
- Samenwerken met financieel dienstverlenende bedrijven (banken) om Haarlemse bedrijfsleven te bereiken en te begeleiden. Samen optrekken in kennisdeling.
- Het stimuleren van ondernemen met impact. Uitvoering ligt bij het Actieprogramma Impact Ondernemen 2020 - 2024 (Actielijn 4).
- Haarlem onderzoekt de mogelijkheden voor een subsidie om circulaire bedrijfsvoering te stimuleren.
- Haarlem onderzoekt of leges verlaagd kunnen worden om circulaire bedrijvigheid te stimuleren.

3.5. Overige randvoorwaarden

Het belang van lef tonen

De transitie naar een circulaire economie vraagt om een nieuwe rol van de gemeente waarin Haarlem actief het voortouw neemt om (circulaire)innovatie te stimuleren. De transitie is zowel een innovatie als een sociaal vraagstuk. Naast nieuwe technologische oplossingen gaat het ook om proces innovatie en sociaal-maatschappelijke vernieuwing. Hier zijn andere manieren van samenwerking voor nodig: het meer betrekken van bewoners en het bedrijfsleven bij het oplossen van vraagstukken, het verregaand delen van kennis en informatie. Dit vraagt om een visie voor de langere termijn, waarbij risico's zorgvuldig worden afgewogen, maar uitkomsten niet altijd van te voren volledig te voorspellen zijn. Ruimte voor fouten is nodig, we leren, stellen bij en komen daardoor vooruit.

Het belang van lobby voor opschaling

De grootste beslissingen om een circulaire economie te stimuleren worden op nationaal en internationaal niveau gemaakt. Voorbeelden zijn het invoeren van een milieubelasting die alle impact op het milieu bij de productie of consumptie van een product of dienst meetelt of het invoeren van een waardering op de restwaarde van een product. Een ander voorbeeld is een verschuiving van een belasting op arbeid naar een belasting op vervuiling en gebruik waardoor het repareren of opnieuw gebruiken van een product aantrekkelijker wordt dan het kopen van een nieuw product.²²

Haarlem heeft hier geen directe invloed op maar kan zich wel actief inzetten om invloed uit te oefenen op het Rijk en daarmee de transitie te versnellen. Dit levert géén concrete resultaten op de korte termijn, maar is essentieel voor opschaling. Daarom omschrijft Haarlem in elke actielijn hoe zij zich middels lobby inzet om opschaling in een circulaire economie te realiseren.

²² Belastingverschuiving van arbeid naar gebruik, Change Inc

Het belang van Artificial Intelligence (AI)

Digitalisering is cruciaal in een circulaire economie, bijvoorbeeld om de gehele productieketen in kaart te brengen en een beeld te krijgen van de inzet en het hergebruik van materialen. Het is een middel om (een deel van) maatschappelijke opgaven te realiseren. Artificial Intelligence kan daar een belangrijke rol in spelen:

- Ontwerp van circulaire producten, componenten en materialen: door middel van AI kunnen prototype sneller getest worden in het ontwerpproces
- Ontwikkelen van circulaire business modellen: AI kan het concurrentievoordeel versterken door data te combineren om gericht prijs- vraagvoorspellingen, voorspellend onderhoud en slim voorraadmanagement te combineren.
- Circulaire infrastructuur optimaliseren: AI kan helpen bij het bouwen en verbeteren van logistieke infrastructuur die nodig is om de kringloop van producten en materialen te sluiten.²³

²³ [Artificial Intelligence and the circular economy, Mc Kinsey Sustainability](#)

Het belang van bewustwording

Iedereen maakt dagelijks zo'n 35.000 keuzes. Kiezen doen we met gevoel, verstand en intuïtie. Elke keuze die we maken heeft invloed op ons leven en toekomst. Zonder bewustwording geen gedragsverandering. Om de transitie te laten slagen hebben we iedereen nodig. Dit betekent dat bewustwording nodig is. Daarom is het belangrijk om ondernemers, bewoners of andere samenwerkingspartijen mee te nemen om voldoende draagvlak te creëren om als maatschappij de nodige veranderingen door te voeren ten behoeve van de leefbaarheid van de samenleving. Circulariteit is voor iedereen toegankelijk, dat moeten we laten zien, onder andere door het voeren van campagnes.

Bewustwording is moeilijk te meten. Gedragsverandering heeft tijd nodig. Veel kleine, bewuste of onbewuste factoren spelen hierin een rol. Het is lastig om de directe aanleiding te herleiden. Er kan wel gemeten worden op hoeveel mensen er bereikt zijn met projecten en campagnes. Daarom zal Haarlem op die manier campagnes monitoren en een terugkoppeling geven van de resultaten. Een voorbeeld campagne zou kunnen zijn: een circulair keurmerk lanceren in de stad voor ondernemers. Zodat enerzijds de ondernemer kan laten zien dat hij op de goede weg is en anderzijds voor inwoners zodat ze weten welke winkels een circulaire bedrijfsvoering hebben.

4. Beleid, capaciteit en middelen

4.1. Capaciteit en middelen

Haarlem zet zich sinds 2016 in om zichtbaarheid te geven aan circulaire economie. Dit heeft in 2019 geresulteerd in het programma Haarlem Circulair, gericht op het realiseren van projecten met concrete resultaten. Door klein en praktisch te beginnen is verkend waar de behoefte van de stad ligt en waar energie zit om aan de slag te gaan. Dit heeft met beperkte capaciteit en middelen mooie resultaten opgeleverd.

Haarlem is samen met ondernemers verschillende koplopergroepen gestart en heeft een Europese subsidie gekregen voor het verduurzamen van het voedselsysteem. Daarnaast is Haarlem bestuurlijk trekker voor Circulaire Economie in de MRA. De Routekaart Duurzaamheid (transitiepad Ketenvaartwoordelijkheid) is vastgesteld met doelen die aangeven wat er minimaal nodig is voor een circulaire stad in 2040. Het Actieprogramma Circulaire Economie 2023-2025 is hier de uitwerking van.

Versnellen en opschalen

De uitvoering van het actieprogramma is onderdeel van en conform de begroting van de Routekaart Duurzaamheid.

Om in 2040 een circulaire stad te zijn is het nodig om te versnellen, intensiveren en op te schalen. Dit vraagt om extra capaciteit en middelen.

Om opschaling te realiseren wordt de personele inzet, na het vaststellen van het actieprogramma, verdubbeld. Vanaf 2023 schaalde het uitvoeringsbudget mee met de beschikbaar komende extra capaciteit. Inzet op het C- district is volgens afspraak onderdeel van de uitvoering van het actieprogramma.

Daarnaast zet Haarlem in op vermeerdering van het uitvoeringsbudget middels subsidiemogelijkheden van de provincie, het Rijk en Europa.

Uitvoeringsbudget Actieprogramma Circulaire Economie

Actielijnen	2023	2024	2025
Eigen organisatie	200	200	200
Bouw	30	40	140
Inzet C- district	50	100	100
Textiel	60	135	150
Voedsel	65	110	150
EU subsidie Cities 2030*	85	85	
Consumptiegoederen	70	130	160
Onvoorzien	50	100	100
Totaal	610	900	1000

* Dekking via EU Subsidie Cities 2030

4.2. Link naar bestaand beleid

Coalitieakkoord Actie! 2022 - 2026

Het Actieprogramma Circulaire Economie sluit aan bij het coalitieakkoord Actie! 2022 - 2026. Haarlem werkt toe naar een vitale, en circulaire economie. Haarlem geeft het goede voorbeeld door als gemeente zoveel mogelijk circulair en lokaal in te kopen. Haarlem zet in op toegepaste innovatie en werkt daarin samen met onze ondernemers, bijvoorbeeld in het C-District. Haarlem wil haar positie in diverse samenwerkingsverbanden bestendigen. De transitie naar een circulaire economie is een van de prioritaire thema's. Haarlem richt zich expliciet op Actie, waarbij uitvoering van concrete projecten centraal staat.

Routekaart Duurzaamheid

In de Routekaart Duurzaamheid worden in hoofdstuk 8 ketenverantwoordelijkheid door Haarlem doelen geformuleerd die aangeven wat er in 2025, 2030 en 2040 nodig is om tot een circulaire stad te komen. Dit actieprogramma werkt de acties t/m 2025 uit die bij deze doelen horen.

Programma Haarlem Circulair

In het programma Haarlem Circulair uit 2019 is in lijn met het Rijk een programma opgesteld voor de waardeketen voedsel, consumptiegoederen, bedrijven / maakindustrie en bouw / GWW. Dit actieprogramma is een vervolg op deze insteek, waarbij eigen organisatie en textiel zijn toegevoegd.

De Omgevingsvisie

De omgevingsvisie schetst de koers voor de ontwikkeling van Haarlem. En helpt antwoord te geven op de vraag: "Wat moeten we nu doen om te zorgen dat Haarlem ook op langere termijn een aantrekkelijke stad is voor iedereen? De omgevingsvisie agendeert en geeft richting aan de integrale opgaven, waar circulariteit een onderdeel van is.

Economische Visie Haarlem

De Economische Visie Haarlem zet in op innovatie en de transitie naar de circulaire economie. Om deze transitie te realiseren is het nodig om te versnellen, te experimenteren en te innoveren.

Actieprogramma Impact Ondernemen

Het Actieprogramma Impact Ondernemen stimuleert de positionering, professionalisering en de zichtbaarheid van impact ondernemers. Impact ondernemers kijken naar de effecten van hun dienst en/of product op hun omgeving. In een circulaire economie worden alle grondstoffen hergebruikt zonder daarbij het milieu verder te belasten. Impact ondernemers zijn nodig om een circulaire economie te realiseren.

Colofon

Het Actieprogramma Circulaire Economie 2023 t/m 2025 is opgesteld door de gemeente Haarlem

Fotografie:
o.a. door Pixabay, Shutterstock

Vormgeving:
Sander Schaper, Studio Swanink (mits anders aangegeven)

Contact:
circulair@haarlem.nl